

**СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА
ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ
ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И ОКО
НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА "ДРИНА"**

**Пројекат:
Дрино водо, племенита међа**

**"Еко Зона - Шипово"
Еколошко-промотивно удружење**

**Бања Лука
Април 2021. године**

**Предраг Дудуковић
Ненад Ц. Бужанин**

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И
КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК
„ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма,
рекреације...

мр Предраг Дудуковић
„Know-How“

Аутори:

Ненад Бужанин
„Еко Зона – Шипово“

Бања Лука, април 2021. године

САДРЖАЈ:

1	УВОД.....	1
1.1	Циљ.....	2
1.2	МЕТОДОЛОГИЈА.....	2
2	ОПШТИ ПОДАЦИ О НОСИОЦУ ПРОЈЕКТА.....	3
3	ОПИС ПРОЈЕКТА	5
3.1	Основни подаци о пројекту.....	5
4	ДЕФИНИСАЊЕ ОСНОВНИХ ЦИЉЕВА ПРОЈЕКТА.....	7
5	ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ЗАКОНСКИ ОКВИР	8
5.1	Закон о туризму РС (Сл. гласник РС, бр. 45/17)	8
5.2	Правни и институционални оквир ЕУ.....	9
6	ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА	11
6.1	СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ТУРИЗМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ЗА ПЕРИОД 2011-2020. ГОДИНА	11
6.1	СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ШУМАРСТВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, 2011-2020. ГОДИНА	13
6.2	СТРАТЕШКИ ОКВИР ЗАШТИТЕ БИОДИВЕРЗИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	15
6.3	СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СРЕБРЕНИЦА 2018-2022. ГОДИНА	18
6.4	План рада и пословања Јавне установе Национални парк „Дрина“ Сребреница за 2021. годину	18
7	ОПИС ЛОКАЦИЈЕ.....	21
7.1	Основне карактеристике територије НП „Дрина“	21
7.2	Заштићене врсте на подручју НП „Дрина“	22
7.3	Анализа коришћења туристичких потенцијала на подручју	22
7.4	Потенцијални и могућности за развој екотуризма.....	23
7.5	Позитивни примјери.....	25
7.5.1	<i>Свијет</i>	25
7.5.2	<i>НП у региону</i>	28
8	МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА	29
8.1.1	<i>Агротуризам</i>	30
8.1.2	<i>Екотуризам</i>	31
8.2	УЛОГА ДРЖАВЕ.....	33
8.3	УЛОГА ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.....	34
9	ПОТЕНЦИЈАЛНЕ МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ОДРЖИВОГ ИСКОРИСТАВАЊА НЕДРВНИХ ШУМСКИХ ПРОИЗВОДА.....	35
9.1.1	<i>Недрвни шумски производи</i>	35
9.1.2	<i>Органско дивље сакупљање</i>	43
9.1.3	<i>Лов и риболов</i>	46
10	МАРКЕТИНШКИ АСПЕКТ У СЛУЖБИ РАЗВОЈА.....	48
11	АНАЛИЗА СТАТУСА И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	50
12	ЗАКЉУЧАК.....	52
	ПРИЛОЗИ:.....	53

1 УВОД

Екотуризам, претежни облик туризма у Националном парку, као специфична тржишна ниша и као дио ширег концепта одрживог туризма, дефинисан као одговорно путовање у области природе које чува животну средину и културне вриједности и подржава благостање локалног становништва, представља велику развојну шансу за одрживо валоризовање природних вриједности кроз туризам Републике Српске. Туристички производ Републике Српске управо се заснива на разноликости природних и осталих ресурса, очуваности природне средине, богатству културно-историјских споменика и гостољубивости нашег народа, отворености и срдачности становништва.

Усвајање концепта одрживог развоја и управљања екотуризмом, уз коришћење искустава других земаља, засигурно може да допринесе одговарајућем позиционирању Националног парка „Дрина“ Сребреница, општине Сребреница и Републике Српске као екотуристичке дестинације на међународном туристичком тржишту.

Да би до тога дошли, неопходно је развити моделе који ће да подстакну директно учешће локалног становништва у програм отварања нових радних мјеста у руралним подручјима како би се повећали њихови приходи и побољшао животни стандард.

Тренутна ситуација је таква да се процес одливања становништва из села у град, што је и континуиран вишедеценијски глобални тренд, хронично наставља, да је све мањи број села која имају било какву виталност, поједина сеоска насеља, поред тога што се налазе на географским картама, немају ни једног сталног становника осим ријетких посјетилаца (који претежно воде поријекло из тих крајева), инфраструктура је веома лоша, привређивање у селима је генерално веома слабо, задржавајући само своју вишевјековну основу, што му даје и особеност и флексибилност преживљавања.

Полазећи од заједничких интереса (рјешавање проблема депопулације, застарјеле инфраструктуре, побољшања економских услова за повратак становништва, развијање и побољшање разних видова заштите животне средине, те откривање и спровођење нових начина побољшања руралне економије и развијање нових опција економске валоризације на темељима постојећег стања...), ова пилот-студија има интенцију да укаже на неке од могућности развоја екотуризма у специфичном окружењу најмлађег Националног парка у Републици Српској.

Имајући у виду све масовније и популарније видове туристичких кретања (у првом реду у Западној Европи, као најјачем доступном економском тржишту у непосредној близини Националног парка и саме Републике Српске) која истичу нове локације са препознатљивим производима везаним за садржаје који укључују нетакнуту природу и здраву животну средину, стиче се утисак да постоје изнимно јаки, још увијек недовољно искоришћени, али свакако присутни аргументи (како основни физичко-географски тако и суштински антропогени), како би се такав начин привређивања могао развијати на основу планских, заједнички активности, договорених са представницима најзначајнијих заинтересованих страна, прије свега са представницима локалног становништва.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

1.1 Циљ

Циљеви ове студије су:

- указивање на основне могућности и прилике за употребу и коришћење природних добара у самом али и уз Национални парк „Дрина“ Сребреница, укључујући шуме у приватном и државном власништву,
- дефинисање основног скопа могућности одрживог искориштавања недрвних шумских природних добара, туризма, рекреације, споредних шумских производа на одржив начин и одрживом искориштавању потенцијала који нуде шумски екосистеми као интегрални и везујући дио слива ријеке Дрине у туристичке и промотивне сврхе

1.2 Методологија

На стручан начин, поштовањем научних принципа израде студија и сличних докумената уз више детаљних теренских излазака и обилазака терена, дошло се до реалних и мјеродавних података који су дали основне параметре за доношење закључака да ли се и колико природна добра у испитиваном сектору користе на одржив начин.

Поред наведеног, приликом израде ове пилот студије коришћени су сви доступни просторно-плански документи, студије, стратегије, оквирни документи, пописи, извјештаји, смјернице, програми, планови, меморандуми, и сви други подаци који су у коначници, увезани у јединствен документ пилот-студије.

2 ОПШТИ ПОДАЦИ О НОСИОЦУ ПРОЈЕКТА

НАЗИВ НОСИЦА: Еколошко-промотивно удружење "Еко Зона – Шипово"

АДРЕСА: Видовданска 21, 70270 Шипово, Република Српска

КОНТАКТ ОСОБА: Ненад Бужанин, Предсједник Управног одбора

КОНТАКТ ИНФОРМАЦИЈЕ:

Тел: 065/920-827

Факс: 050/371-181

е-пошта: eko-zona@teol.net

"Еко Зона – Шипово" је удружење грађана посвећено очувању и заштити животне средине, промоцији културно-историјског и природног наслеђа, те равномјерном животу човјека у складу са животном средином, чија је јавна оснивачка сједница одржана још октобра 2003. године. Опређељење удружења је такође и повезивање мањих средина са већим центрима у ради размјене искустава и постизању заједничког циља промоције и примјене принципа одрживог развоја, активне заштите животне средине, те инклузији и развоју неопходних полуга цивилног друштва.

Само неке од програмских активности које удружење активно спроводи су и:

- Организовање акција, радионица, тренинга, стручних скупова и других облика стручног усавршавања у складу са прокламованим циљевима удружења,
- Објављивање брошура, публикација везаних за прокламоване циљеве удружења,
- Сарадња са школама, институтима, стручним удружењима, асоцијацијама, организацијама и појединцима у земљи и иностранству, ради сарадње и/или рада на сличним или истим пројектима,
- Указивање на проблеме и приједлог рјешења за проблеме које удружење препозна у заједници, а који се тичу заштите животне средине, екологије, туризма, културе, цивилног друштва, развоја заједнице, одрживог развоја у циљу унапређења отвореног грађанског друштва, одрживе економије, просперитета грађанина, друштва, државе, као и друге активности које нису у супротности са законом.

Сва важна, питања у вези са интерном и екстерном комуникацијом, свакодневним радом, припремама, спровођењем, надгледањем и евалуацијом програмских активности, права и обавеза како чланова, тако и управног особља удружења регулисана су унутрашњим актима удружења, као што су: Правилник о раду Управног одбора, Правилник о раду Скупштине, процедуре за односе са донатором, Правилник о финансијском пословању...

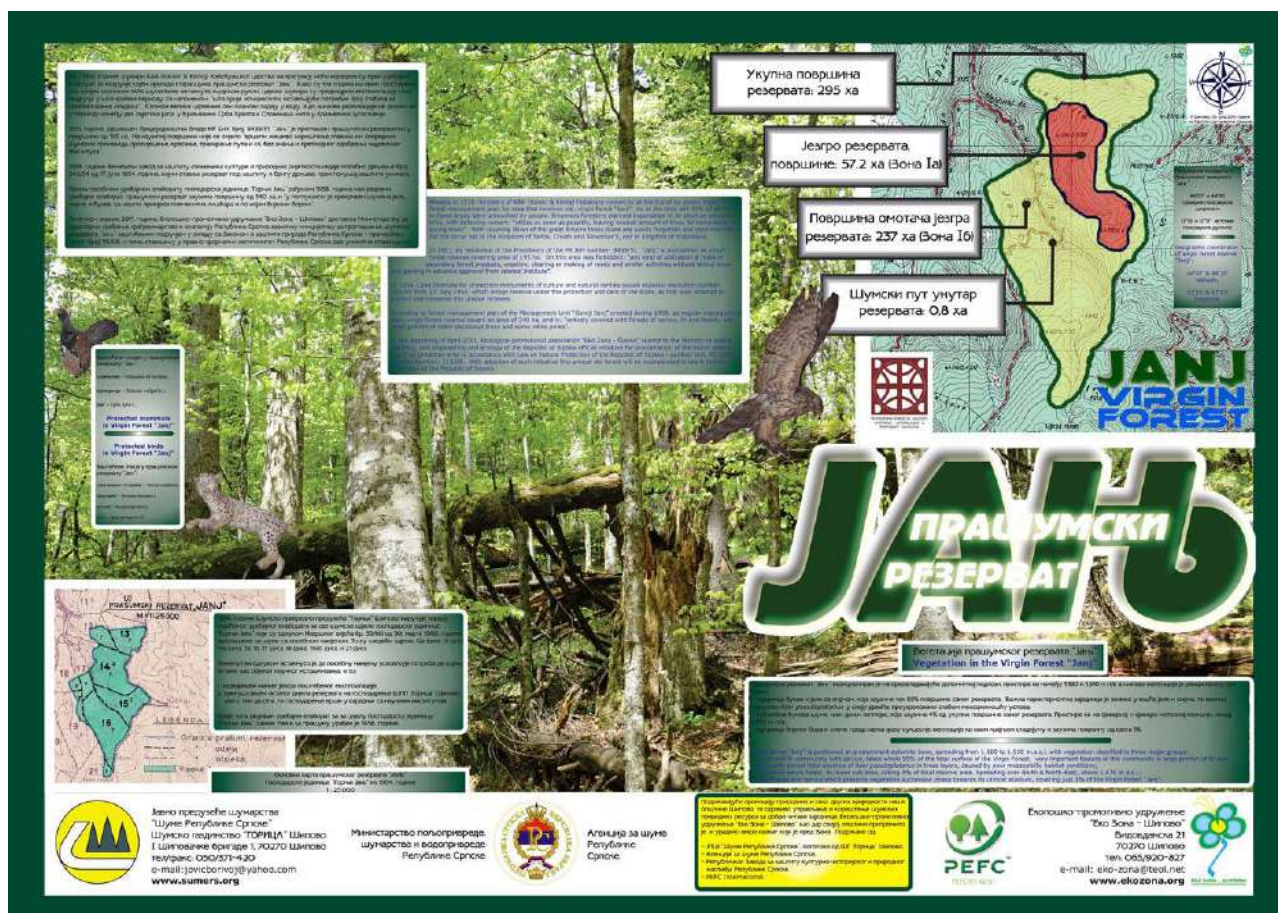
"Еко Зона – Шипово" свој фокус рада потврђује сталном промоцијом свих особености, различитости и квалитета које, Република Српска и Босна и Херцеговина крију, културних, туристичких, природних богатстава, све то кроз подршку примјене валоризације на принципима одрживог развоја и одрживог искориштавања природних ресурса, заштити и унапређењу здраве животне средине. Потреба и стремљење ка родној и свакој другој једнакоправности појединца и групе прожима рад и активности организације.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Неки од до сада урађених пројеката и иницијатива прихваћених или спроведених од стране самог удружења или институција надлежних за питања заштите животне средине и одрживог развоја су свакако и:

- Иницијатива за заштиту и проглашење Строгог природног резервата „Прашума Јањ“ заштићеним подручјем у складу са законима Републике Српске,
- Израда годишњег плана управљања Строгог природног резервата „Прашума Јањ“ са годишњим акционим планом имплементације,
- Иницијатива за проглашење заштићеним подручје ријеке Пливе и ријеке Јањ, са резерватом Јањске отоке,... и друге

Слика 1. Информативно-промотивни пано димензија: 1189 * 841 мм
Строги природни резерват „Прашума Јањ“

Извор: Еколошко-промотивно удружење „Еко Зона – Шипово“, 2012. година

3 ОПИС ПРОЈЕКТА

3.1 Основни подаци о пројекту

У оквиру вишегодишњег пројекта „Управљање водама слива ријеке Дрине у оквиру програма за Западни Балкан“, вриједности 8.732 милиона долара, који се финансира путем Свјетске банке (WB), односно из грант средстава фонда GEF (Global Environmental Facility, Глобални фонд за заштиту животне средине) и SCCF (Special Climate Change Fund, Специјални фонд за климатске промјене), на простору Републике Српске/Босне и Херцеговине, Србије и Црне Горе, једна од компоненти пројекта посвећена је промовисању одрживог искориштавања водних ресурса и очувању биоразноликости које нуде опипљиве и видљиве користи за локалну заједницу.

Циљ овог међудржавног пројекта је потврдити да се развојем руралне економије и узимањем у обзир одрживо искориштавање водних ресурса, очување биоразноликости и јачајући процес партиципативног планирања које укључује артикулисане интересе локалне заједнице може на одржив начин газдовати природним ресурсима у корист локалног, малобројног становништва.

Као једна од компоненти овог пројекта су и локални, мали пројекти за удружења грађана која могу да дају допринос циљевима пројекта својим искуством, знањем и квалитетима, а једним од њих, под називом: „Дрино водо, племенита међо“ Еколошко-промотивно удружење „Еко Зона – Шипово“ је аплицирало према пројекту и као један крајњи и опипљив резултат те апликације је и ова пилот студија.

Сама пилот студија заснива се на основној и јасно евидентној чињеници да на подручју Националног парка „Дрина“ до данас није урађена нити је довољно дубоко истражена и искоришћена могућност за развој локалних туристичких потенцијала који, што је одавно доказана премиса, могу мултиплицирано убрзати економски развој локалне заједнице и региона с једне стране, а с друге стране очувати вриједност природних ресурса.

Израда једне такве, много детаљније студије која би квалификовала и квантификовала постојеће туристичке ресурсе Националног парка „Дрина“, студије са пуно већим и дубљим обухватом и са јасно дефинисаним приједлогом мјера, активности и пројеката, представљала би први стратешки документ који би дефинисао недостајућу мисију и визију те правце развоја Националног парка „Дрина“.

Екотуризам је широко прихваћен као подргрупа алтернативног туризма који основу свог дјеловања темељи на природној околини као главном мотиву за путовање. Представља туризам који се састоји од путовања у данас све рјеђа неометана и незагађена природна подручја са специфичним циљем истраживања, дивљења и уживања у пејзажима и његовим дивљим богатством флоре и фауне, као и у свим другим постојећим културним, историјским и традиционалним вриједностима које представљају јединствену понуду неке дестинације.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

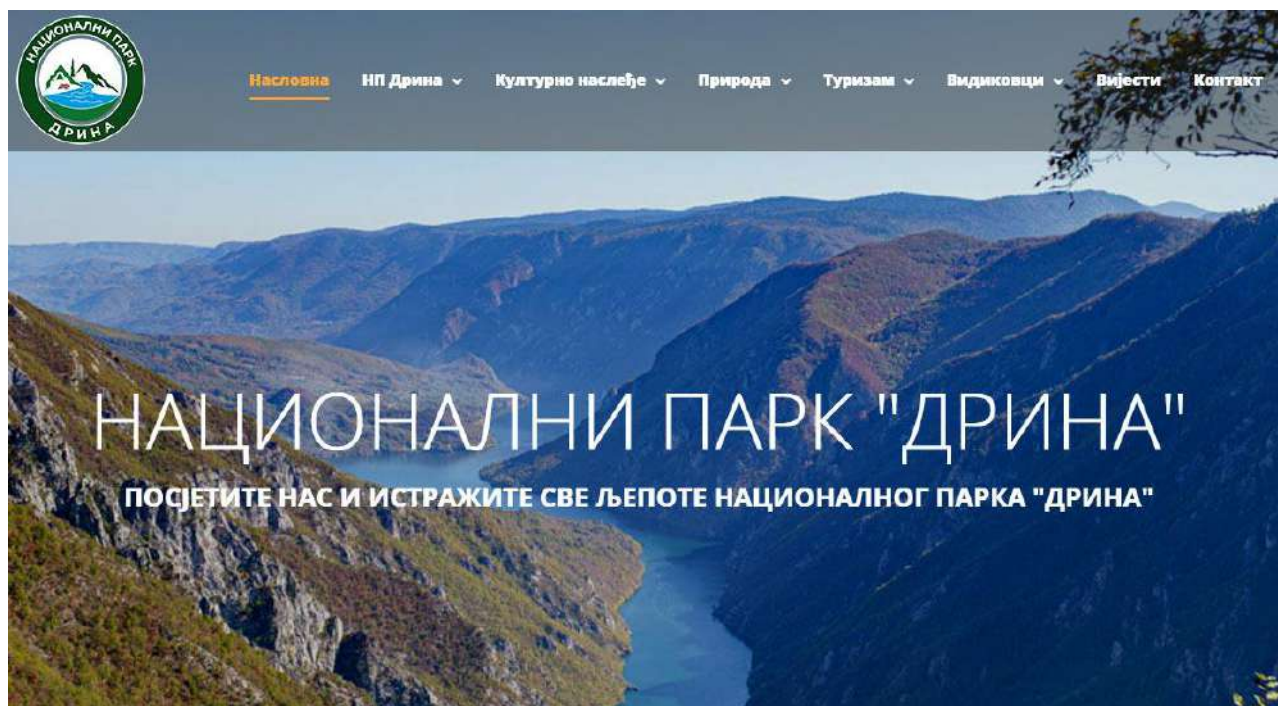
са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Важно је истаћи да екотуризам у свим својим облицима тежи да постигне стање одрживог развоја. Његова чврста оријентација ка еволуцији принципа и смјерница заснованих на стандардима одрживости пружа му значајно мјесто у области туризма. Посматрано подручје Националног парка „Дрина“ Сребреница, са изванредно очуваним природним атракцијама те традицијом и уистину особеним обичајима које се ријетко гдје могу наћи (као што је нпр. јединствени тајни неимарски, мајсторски, тј. бањачки језик“) на тако малом простору пружају велике могућности у развоју екотуризма.

Због своје способности да валоризује природна обиљежја и простор као економски ресурс, екотуризам се, из досадашњег искуства, показао као значајна компонента у ланцу одрживог развоја многих руралних подручја. Екотуризам је релативно нова и мала, али веома брзо растућа привредна и туристичка грана коју покрећу тржишне силе и која је јасно одређена прописима. Истраживање тржишта туризма заснованог на природи које је извршила Свјетска туристичка организација (WTO) показује свеопшти генерални тренд развоја екотуризма и то у виду пораста од око 10% годишње.

Екотуризам представља туризам изван урбаних насеља и класичних туристичких капацитета, па отуда и нема карактеристике масовног туризма. Општа карактеристика руралних подручја је велика разуђеност потенцијала који се могу ставити у функцију развоја туризма. Анализа туристичких потенцијала се отуда мора посматрати у складу са одређеним карактеристикама и локалитетима на којима се ти потенцијали налазе.

Потенцијали којима располаже посматрано подручје пружају могућност развоја сљедећих видова туризма: планински туризам, авантуристички туризам, екстремни бициклизам, пејнт бол и рекреативни туризам.

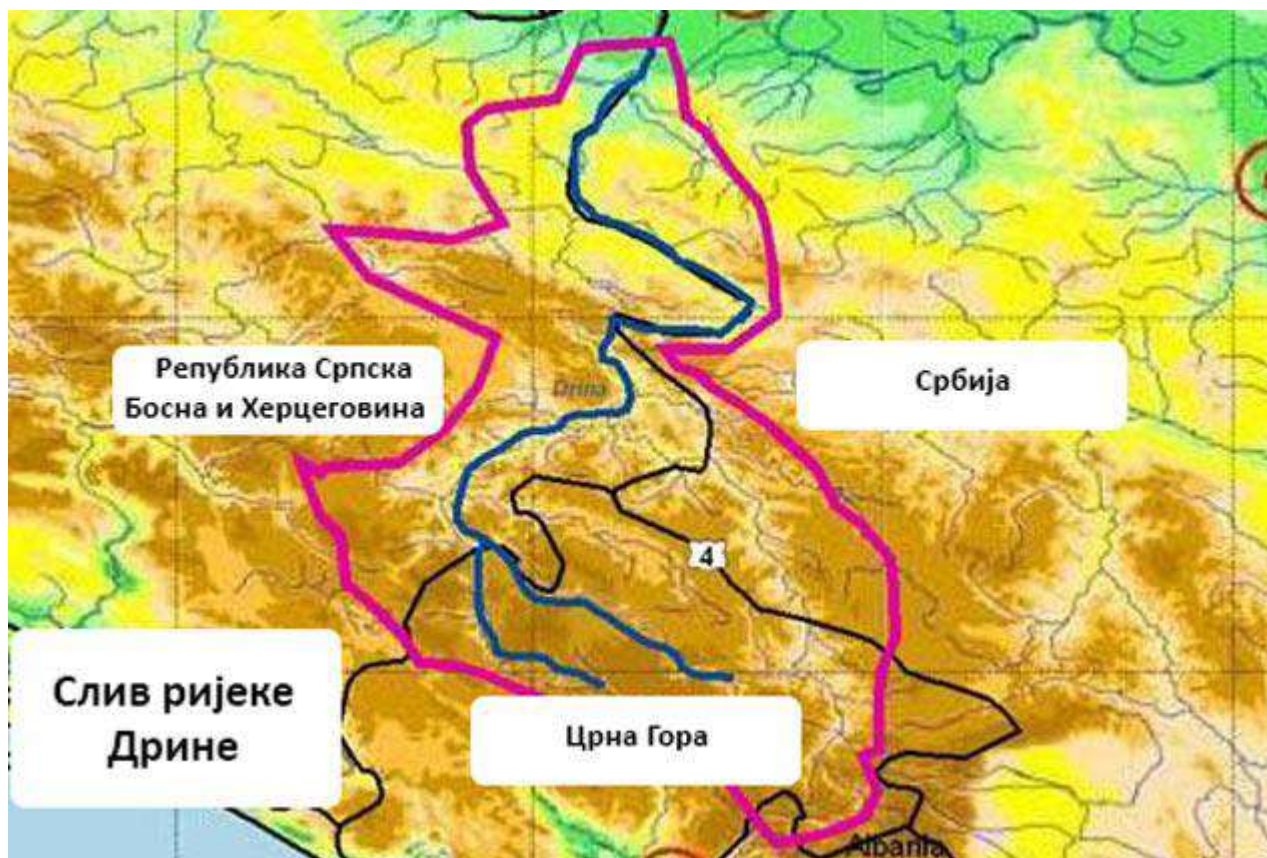
Слика 2. Почетна интернет страница Националног парка „Дрина“
Извор: интернет страница Националног парка

4 ДЕФИНИСАЊЕ ОСНОВНИХ ЦИЉЕВА ПРОЈЕКТА

Општи циљ пројекта и пилот студије је да поглед помогне економски раст посматраног подручја кроз одрживи развој екотуризма .

Посебни циљеви пројекта су:

- Истраживање могућности и потенцијала за одрживи развој екотуризма као носиоца одрживост Националног парка „Дрина“ Сребреница,
- Остваривање комуникације са локалним становништвом, институцијама, предузетницима и другим заинтересованим странама, увезивање и промоција одрживог развоја екотуризма на системски начин, прихваћен од локалних учесника.

Слика 3. Подручје ријечног слива ријеке Дрине

Извор: International Network of Water-Environment Centres for the Balkans (INWEB), Солун
Међународна мрежа за подручје Балкана којом предсједава УНЕСКО

Извор: интернет страница мреже, www.inweb.gr

5 ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ЗАКОНСКИ ОКВИР

5.1 Закон о туризму РС (Сл. гласник РС, бр. 45/17)

Законом о туризму Републике Српске¹ регулише се обављање туристичке дјелатности, те утврђују мјере на промоцији и развоју туризма. Уређење ових односа у области туризма треба да буде засновано на принципима интегралног развоја туризма и комплементарних дјелатности, као чинилаца укупног привредног и друштвеног развоја, одрживог развоја туризма, спровођења јединствених стандарда за пружање услуга у туризму, уз ефикасно коришћење туристичких простора и туристичких вриједности.

Под туристичком дјелатношћу, како је регулисана Законом о туризму Републике Српске, подразумијева се пружање услуга путничких, односно туристичких агенција, туристичких водича, услуга у сеоским домаћинствима, вјерском, конгресном, здравственом, спортском, ловном, риболовном и осталим облицима туризма, као и активности удружења грађана у оквиру дјелатности које чине туризам.

Туристичку дјелатност обављају предузећа, друга правна лица и предузетници који су уписани у одговарајући регистар за вршење те дјелатности, удружења грађана, као и физичка лица, под условима утврђеним Законом о туризму. Послови на промоцији и унапређењу туризма од интереса за Републику Српску дати су у надлежност Туристичкој организацији Републике Српске (ТОРС) са сједиштем у Бања Луци. Ова организација има статус правног лица, уписује се у судски регистар, послује у складу са прописима о јавним службама и својим статутом.

Законске надлежности Туристичке организације Републике Српске детаљно су разрађене чланом 76 Закона о туризму Републике Српске. Сагласност на акте Туристичке организације, годишњи програм рада, финансијски план и годишњи обрачун даје Влада Републике Српске. Пословима промоције и унапређења туризма на локалном и регионалном нивоу баве се туристичка друштва, а средства за њихов рад се обезбјеђују из накнаде, донација, прикупљене боравишне таксе, а усмјеравају искључиво у изградњу туристичке инфраструктуре и супраструктуре, те организовање различитих туристичких манифестација. Локална заједница може основати туристичку организацију општине, односно града, као посебну организацију.

Туристичка организација Сребренице основана је од стране Скупштине општине Сребреница још 2005. године, као непрофитна јавна установа са циљем остваривања повољнијих услова за развој туризма на подручју општине Сребреница, и као основном дјелатношћу окренутој ка промоцији и доприносу успјешнијем пословању привреде на локалном нивоу. Туристичка организација Сребренице има континуирану финансијску подршку локалне администрације, тако да је у буџету општине Сребреница за подршку раду Туристичке организације Сребреница за 2020. годину издвојено 1,03 % укупног буџета општине Сребреница, у износу 115.000 КМ, што представља континуиран буџетски раст.

Искуства развијених земаља јасно су показала да у институционалном смислу организација туризма на регионалном нивоу чини битну претпоставку развоја туризма, како на нивоу

¹ „Службени гласник Републике Српске“ бр. 45/17

регије тако и појединих туристичких дестинација у регији, да не искључују могућност оснивања и рада туристичких организација на нивоу локалних заједница, општина или градова који улазе у институционални оквир регије.

Но, и поред Стратегијом развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020 инициране идеје и креиране могућности оснивања регионалних туристичких организација, из више од једног разлога, од којих је финансирање и расподјела добити између оснивача, туристичких организација локалних заједница (општина и градова) свакако један од најважнијих, до данас тај модел још увијек није заживио.

5.2 Правни и институционални оквир ЕУ

Иако Европска унија нема изворне, кровне надлежности у сфери туризма, схватајући, прије свега, важност остваривања квалитетних финансијских прихода из сектора туризма и везаних сектора, многе активности Европске уније усмјерене су на побољшање сектора туризма. Посебно се то односи на сектор међународне помоћи за развој (чији циљеви су, између осталих, смањење сиромаштва, одрживи економски и друштвени развој, интеграција у свјетску економију и др.). Принципи из Уговора о оснивању Европске заједнице о успостављању заједничког тржишта, економске и монетарне уније, те спровођење заједничких политика и активности, подразумевају промовисање хармоничних економских мјера, одрживог раста и развоја који подразумева, осим осталих активности, поштовање животне околине, које мора бити уграђено у све друге политике заједнице.

Свјетска туристичка организација (UNWTO), специјализована агенција Уједињених нација², водећа међународна организација у сфери туризма, служи као свјетски форум за питања политике туризма и практичан је извор туристичког знања и умијећа (енгл. know-how), директан пренос знања и искустава институција и/или појединаца другој страни путем личних примјера и искустава.

У оквиру ове глобалне организације усвојен је и Свјетски етички кодекс у туризму³, којим је дефинисан цјеловит скуп принципа са сврхом давања упутстава надлежним властима, локалним заједницама, туристичкој индустрији, професионалцима али и посјетиоцима, о понашању које ће обезбиједити постизање максималних позитивних економских, социјалних и културних резултата и користи, а истовремено смањити негативне утицаје на друштво и животну околину. Кодекс разрађује поједина начела понашања у туризму у више сегмената, те успоставља тачно одређена права и обавезе⁴: Завршни дио Општег кодекса препоручује сарадњу јавних и приватних учесника у развоју туризма, да сарађују на увођењу начела и прате њихову ефикасну примјену⁵.

² World Tourism Organization, <http://www.unwto.org>, свјетска организација под окриљем Уједињених нација окупља 154 државе чланице, укључујући и Босну и Херцеговину.

³ Global Code of Ethics in Tourism, <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>, документ под бројем: A/RES/406(XII), усвојен на 13. сједници Генералне скупштине Свјетске туристичке организације, одржаној у Чилеу, 1999. године.

⁴ Свако од наведених подручја детаљно се разрађује у самом тексту Општег кодекса, што овдје нисмо репродуковали.

⁵ Током 2004. године сачињена је студија о имплементацији Општег етичког кодекса у туризму, коју је спровела Свјетска туристичка организација, на узорку од 94 државе чланице које су послале одговоре на

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Посебно је значајно да учесници у развоју туризма препознају и кроз равноправну сарадњу и континуирану комуникацију признају улогу како међународних институција (на првом мјесту Свјетске туристичке организације), невладиних организација које се баве облашћу промоције и развоја туризма, заштите људских права, заштите животне средине и здравља, поштујући општа начела међународног права.

Слика 4. Једна од многих „Хаирли чесми“ на подручју Националног парка „Дрина“ као локална особеност стара 65 година и неискориштен туристички производ
Извор: пројектни тим, март 2021. године

претходно упућене упитнике. Босна и Херцеговина није послала одговоре на упитник. Такође, видјети текст извјештаја у документу A/16/20 Add.1, разматраном на сједници Генералне скупштине WTO одржане крајем 2005. године у Дакару (Сенегал).

6 ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

6.1 Стратегија развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020. година

Стратегијом развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020. година дефинисани су следећи циљеви и правци развоја:

- унапријеђење туристичког положаја Републике Српске у односу на регионално окружење,
- изградња и прихваћање имица Републике Српске као сигурне дестинације,
- раст домаће тражње за туристичким производом РС,
- раст стране тражње за туристичким производом РС,
- јасно дефинисана и туристички препознатљива организација туризма на регионалном нивоу кроз шест туристичких регија/кластера,
- унапређење саобраћајне инфраструктуре,
- унапријеђење туристичке супраструктуре (модернизована, стандардизована, тржишно оријентисана туристичка супраструктура),
- довршење процеса приватизације туристичких и хотелских предузећа,
- наглашено учешћа приватно-јавног сектора у туризму,
- унапријеђење кадровске структуре запослених у туризму,
- видног унапријеђење квалитета и структуре туристичког производа,
- препознатљиве понуда у сеоском туризму (екотуризму, авантуристичком, ловном, и манифестационом и транзитном туризму),
- препознатљивост центара конгресног туризма (Бања Лука, Требиње, Теслић),
- већи број специјализованих туристичких производа (програма): етно села, тематских паркова, едукативних центара...
- препознатљива понуда туризма на сеоском газдинству.

Редовним достављањем Народној скупштини Републике Српске Извјештаја о реализацији Стратегије развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020. година на годишњем нивоу, ресорно Министарство трговине и туризма издвојила је сваке године, и то као компаративну предност туризма Републике Српске и области у којима је видљив најбржи и најквалитетнији напредак, понуду туристичких производа из скупа градског, планинског, бањског, авантуристичког, вјерског, омладинског, те посебно понуду екотуризма (туризам у Националним парковима и заштићеним подручјима).

У последњем доступном Извјештају о реализацији Стратегије развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020. година за 2016. годину⁶, ради прецизнијег дефинисања трендова туристичког кретања у Републици Српској непоходно је било да се редовно прате и истражују потребе и афинитети туриста који посјећују Републику Српску, према одређеним дестинацијама. Министарство је ради тога, методом случајног узорка анкетирало укупно 1421 путника (туриста). Од укупног броја анкетираних путника 42 % путника (туриста) изразило је жељу да посјети водеће градске центре у Републици Српској (Бања Лука,

⁶ Објављен у „Службеном гласнику Републике Српске“ бр. 91/17, од 13.09.2017. године, под бројем: 02/1-021-990/17

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Бијељина, Вишеград, Требиње, Добој), док је њих 20 % за своје потенцијалне дестинације одабрало оне дестинације које нуде садржаје еко и авантуристичког туризма, као што су на примјер национални паркови, заштићена подручја, споменици природе, планине и ријеке које нуде рафтинг, планинарење, слободно пењање, бициклизам, кањонинг и сличне активности.

Као редовна мјера подршке Владе Републике Српске а у циљу развоја туризма у заштићеним подручјима, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, а на основу Одлуке о усвајању Буџета или Ребаланса буџета Републике Српске, за сваку годину планира редовни буџетски трансфер као вид грантовске подршке за Националне паркове Републике Српске: Национални парк „Сутјеска“, Национални парк „Козара“, и најмлађи међу њима, Национални парк „Дрина“.

Слика 5. Промоција домаћих туристичких потенцијала кроз кампању „Доживи Српску“
Кампања је покренута на захтјев Привредне коморе, туристичке заједнице и послодаваца
Извор: „Доживи Српску“, <https://dozivirspsku.com>

Влада Републике Српске, у својој континуираној промоцији под насловом: „Зашто инвестирати у Републику Српску“ за 2020. годину истиче сектор туризма као сектор сталног раста и то покрепљује следећим подацима:

- Република Српска биљежи стално повећање долазака и броја ноћења туриста, тако да је у 2019. години број долазака већи за 4,8%, док је број ноћења већи за 5% у односу на претходну, 2018. годину;
- Потенцијали за инвестициона улагања су у свим облицима туризма, а посебно у планинском, бањском, еко и авантуристичком туризму;
- Могућности улагања у хотели и некретнине;
- Предности за улагања су очувана животна средина, разноврсно природно и богато културно наслијеђе;
- Предност органске пољопривреде и богата гастрономија;
- Повољан географски положај и транзитност - Република Српска повезује Средњу Европу са Јадранским приморјем;

- Неистражено и отворено тржиште;
- Ниска конкурентност;
- Нова понуда на туристичком тржишту;
- Квалификована радна снага и повољна финансијска структура (висина личних примања, таксе, цијене производа и сл).

Све наведено показује да је Националном парку „Дрина“, поред увијек недовољне финансијске подршке, обезбијеђена и континуирана основна системска подршка од стране скупа Републичких институција и саме Владе Републике Српске, као простору, као дестинацији којом управља Јавна установа Национални парк „Дрина“.

Национални парк „Дрина“ је јавна установа која је именована од стране Владе Републике Српске и која газдује веома искористивим, конкурентним и неизбрушеним потенцијалом кадрим за организацију врхунских, уникатних садржаја који би редовно били посјеђивани од стране домаћих и страних туриста, чиме би се уистину остварили принципи одрживог развоја и руралне економије на локалном примјеру у општини Сребреница.

6.1 Стратегија развоја шумарства Републике Српске, 2011-2020. година

Доношењем Стратегије развоја шумарства Републике Српске, 2011-2020. година, поред недостајућег Акционог плана за развој шумарства, Република Српска је добила један дио неопходног законодавног оквира за дугорочно чување и газдовање њеним највећим и најразноликијим природним ресурсом, што шуме свакако јесу. Везујући стратешки оквир Републике Српске за Стратегију Европске уније за шуме и сектор који се базира на шумама⁷ јасно се наводи потреба прилагођавања начела заштите животне средине и шумског наслеђа.

Како шуме садрже преко 50% свјетске биоразноликости, и Стратегија развоја шумарства Републике Српске, 2011-2020. година, дефинише веома јасно неке од потенцијала шума Републике Српске, и наводи их појединачно са детаљним појашњењима и бројкама који их поткрепљују, и то, као најзначајније истиче:

- Производне потенцијале шума Републике Српске (за које се чудом наводи да: „нису довољно истражени“ и поред вишедеценијске континуиране сјече у шумама Републике Српске и све већег валоризовања недрвних шумских производа).
- Еколошке потенцијале се огледају у великој разноликости станишних услова.
- Потенцијале биолошке разноликости потврђује Републику Српску у Европи као једну од средина са најбројнијом биолошком разноликости која посједује огромно богатство биљног и животињског свијета.
- Природност шумских екосистема као модерни принцип узгоја привредних шума којим усмјерено и правилно убрзавају процеси који се иначе, природно одвијају.
- Мртво дрво, дрво у лежећем стању, мртво корење и дебла већа или једнака 10 цм.
- Шумске генетичке ресурси и репродукциони материјал као кључни сегмент обнављања (регенерације) шума.

⁷ Званична страница Европске комисије, Објашњење шумарства, <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/forestry/forestry-explained>, погледати и вишегодишњи план имплементације, Forest MAP

ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

- Облик предјела шумских екосистема Републике Српске који је позитивно узрокован интеракцијом биолошког и геолошког диверзитета.
- Потенцијали шума посебне намјене, као што су Прашумски резервати, Шуме високе заштитне вриједности (High Conservation Value Forests, HCVF) као и шуме у заштићеним подручјима, какви су Национални паркови.

Под производним потенцијалима у шумама Републике Српске, поред ултимативно првог, и дан данас преовлађујућег потенцијала сирове дрвне масе, дубећег стабла, истиче се све већи значај потенцијала за производњу разних плодова, гљива, љековитог биља, дрвеног ђумура, лов и риболов, затим, коришћење тресета, камена, пијеска, шљунка итд. У шумама Републике Српске процјењује се да у сувом стању има око 1,5 кг/ха квалитетног љековитог биља, ароматичног и јестивог биља око 6 кг/ха шумских плодова, те око 500 тона/годишње гљива и друге биљне сировине. Ово су тзв. недрвни, некад, погрешно називани и споредни, шумски производи.

Еколошки потенцијали шума Републике Српске, и поред навода о великој разноликости станишних услова, нису разрађени детаљније, него се само спомиње посједовање међународног, ФСЦ сертификата (Forest Stewardship Council, FSC) и увођење ФСЦ стандарда за одрживо газдовање шумама у Јавно предузеће шумарства, „Шуме Републике Српске“.

Говорећи о биолошкој разноликости, Стратегијом се истиче да од укупно 1.800 врста ендемске флоре на Балкану, око 30% налази се у Босни и Херцеговини, од чега велика у Републици Српској, чији само шумски ресурси обухватају 205 аутохтоних врста дрвећа и жбуња (175 лишћарских и 35 четинарских).

Природни станишни потенцијал шума Републике Српске настоји се оптимално користити за очување биодиверзитета, природности, генетске варијабилности, унапређења стања и повећања продуктивности шума. Заштита биодиверзитета, везивање угљеника, рекреација и управљање сливовима су међу најзначајнијим еколошким и социјалним функцијама шума.

За потенцијале шума посебне намјене, као што су Прашумски резервати, Шуме високе заштитне вриједности (High Conservation Value Forests, HCVF) и свакако шуме у заштићеним подручјима највишег степена, какви су Национални паркови, истиче се да нису у потпуности искоришћени иако заштићени шумски екосистеми представљају везујући и најзначајнији дио свих заштићених екосистема Републике Српске.

Слика 6. Издавачке шуме унутар
Националног парка „Дрина“
Извор: пројектни тим, март 2021.
године

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Анализа досадашњег газдовања и управљања са националним парковима у Републици Српској указала је на проблеме и неке негативне оцјене које траже системски одговор заинтересованих страна у сектору, од којих се могу истаћи и:

- Недовољна активност на праћењу и контроли шумских ресурса;
- Недовољна финансијска улагања, сарадња и координација са републичким институцијама;
- Недостатак широког информисања и оглашавања;
- Слаба економска ефикасност када је у питању коришћење свих функција шума;
- Недостатак инфраструктуре за рекреацију, и слабе културне и образовне иницијативе;
- Недовољна заштита културних и историјских знаменитости и др.

Као основни проблеми везани за социјалне функције шума јасно су наведени:

- Изражени притисци за промјеном намјене шума и шумског земљишта;
- Неизграђен систем вриједновања еколошких и социјалних функција шума;
- Недовољно искоришћен туристички и рекреативни потенцијал шума;
- Уситњеност посједа приватних шума;
- Неповољан утицај других привредних грана на шуме;
- Необезбеђени извори финансирања, посебно за заштићене дијелове природе и др.

Проналажење одговора на горе наведена питања биће показатељ нивоа мјере квалитета газдовања простором Националног парка и одрживог искориштавања природних, шумских ресурса која се налазе у парку.

6.2 Стратешки оквир заштите биодиверзитета у Републици Српској

Богатство биодиверзитета или биоразноврсности шума Републике Српске је истакнуто у оквиру реализованог пројекта Стратегије БиХ са акционим планом за очување биолошке и пејзажне разноликости (2008-2015) према члану 6а Конвенције о биодиверзитету. Основа за доношење Стратегије развоја и очувања биодиверзитета у РС је студија биолошке и пејзажне разноврсности под називом „Босна и Херцеговина — Земља диверзитета“, која уједно представља и Први национални извјештај земље према самој Конвенцији.

Као што је већ речено, од укупно 1.800 врста ендемске флоре на Балкану око 30% налази се у Босни и Херцеговини, од чега велика у Републици Српској. Специфичан географски положај на линији судара средњоевропских и медитеранских утицаја, бурна геотектонска динамика и разноликост геолошких, геоморфолошких, хидролошких, климатских и педолошких одлика, учинили су да Република Српска представља подручје изузетног генског, специјског и екосистемског диверзитета.

Територија Републике Српске са својих 3.760 врста а у односу на укупну територију (2 461 700 ха) има индекс биодиверзитета од 0,0015. У Прегледу биљних заједница из 1976. године може се реконструисати да је у Републици Српској регистровано 9 основних група шумске вегетације, 27 подгрупа и 169 основних типова шума. У „Каталогу највећих стабала

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Републике Српске⁸ наведена је 171 врста дрвећа које укључују и њихове максималне димензије што је изузетна информација у прилог биоразноврсности на националном нивоу иако је велик број врста са листе алохтоних. Стратегија развоја шумарства између осталог подразумијева да у наредном периоду као општи циљ газдовања на државном, регионалном нивоу (у шумском подручју или округу) и локалном нивоу (газдинска или политичка јединица), истакне заштита биодиверзитета као један од приоритета, а полазећи од глобално усвојене дефиниције одрживог газдовања шумама у Хелсинкију 1993. године на министарској конференцији МСРФЕ (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe).

Конвенцијом о биодиверзитету као примарни оквир за одрживо коришћење и заштиту биолошке разноликости препознат је екосистемски прилаз газдовању. Он подразумијева прилагодљиво газдовање које уважава комплексност и динамичност природе шумских екосистема, укључује потребе човјека уз очување продуктивности и увећање капацитета за адаптацију промјенама⁹. Газдовање шумама на типолошким основама у највећој мјери је усклађено с основним начелима екосистемског прилаза газдовању и тиме најадекватније прилагођено захтевима очувања, заштите и унапређивања биолошке разноликости. Неопходна активност у односу на претходне чињенице, поред осталог, мора бити усмјерена на просторно дефинисање површина према претходној класификацији и очување издвојених и заштићених површина као сигурносне резерве што представља један од интегралних посебних циљева одрживог управљања а који се односи на заштиту биоразноврсности.

Поред Пан-европских показатеља за опис и процјену биодиверзитета у шумским екосистемима, потребно је израдити кључне структурне, композиционе и функционалне фактора заштите и очувања шумског биодиверзитета. Савремени принципи анализе потенцијала шумских екосистема подразумијевају примјену и праћење индикатора који су у складу са МСРФЕ стандардима¹⁰. Ови индикатори промовишу праћење промјена у еколошкој компоненти одрживог газдовања шумским екосистемима.

На истим крилима донесених МСРФЕ резолуција и стандарда изникао је и PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes), као највећа глобална шема потврђивања и сертификације одрживог газдовања шумама са преко 232 милиона хектара сертификованих шума широм свијета, чије је фокус на шуме мањег обима, које су обично у власништву приватних лица, тзв. приватних шумовласника.

Као посебну прилику за власнике приватних шума који гравитирају уз Национални парк „Дрина“ Сребреница, вриједно је истакнути да је од 11.11.2020. године, Удружење приватних шумовласника Републике Српске „Наша шума“, у склопу припреме и имплементације PEFC стандарда у Републици Српској, Босни и Херцеговини, примљено у пуноправно чланство PEFC-а као Национално Управљачко тијело, чији је задатак била и припрема и израда Националних стандарда за сертификацију приватних шума у Републици Српској, што је успјешно и приведено крају. Као крајњи задатак још је остало да се изврши контрола спроводљивости PEFC националних стандарда за одрживо газдовање шумама

⁸ Брујић Ј., Травар Ј., Иванковић М., Меселција П., Марковић Б. (2003). УГ ДЗД „Арбор Магна“, Шумарски факултет Бања Лука и ЈПШ “Српске шуме”

⁹ McNeely J. A. 2002; www.biodiv.org/programmes/pross-cutting/ecosystem/

¹⁰ Доступни на: www.foresteurope.org

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Републике Српске / Босне и Херцеговине од стране независних трећих лица, тј. аудитора, који је именован од стране Вијећа PEFC-а, што се очекује веома брзо, током ове године.

Након давања позитивне оцјене од стране аудитора процес сертификације шума по PEFC моделу у Републици Српској може да почне, чиме се власницима приватних шума отвара могућност глобалног умрежавања те потврђивања начина одрживог газдовања шумама као и добивања потврде да производи које пласирају на тржиште долазе из шума којима се газдује на одржив и одговоран начин. Удружење „Наша шума“ има канцеларије и представнике по читавој Републици Српској, па тако и у Сребреници, гдје домаћини, власници приватних шума могу потражити одговоре на сва питања од њиховог интереса¹¹.

Прве кораке ка сертификацији приватних шума у Републици Српској али и на простору читавог Западног Балкана направљени су од стране Еколошко-промотивног удружења „Еко Зона – Шипово“ кроз два пројекта подржана директно од стране PEFC Фонда за сарадњу, током 2011. и 2012. године, и то: „Одрживо газдовање шумама и PEFC сертификација у приватним шумама у Босне и Херцеговине“ те „Мобилизација и комбиновање могућности за PEFC сертификацију одрживог газдовања шумама у земљама Балкана, пилот случајеви у Босни и Херцеговини и Црној Гори“, чијом су имплементацијом постављени први кораци ка увођењу PEFC сертификата у региону Балкана, па тако и у Републици Српској, Босни и Херцеговини, сертификата који је посебно води рачуна о малим шумовласницима.

Поред дрвета из шума у којима се газдује у складу са строгим захтјевима сертификата, читав низ производа из шума, те недрвних шумских производа, такође може да понесе наведени сертификат: ароматично и љековито биље, печурке, мед, разно бобичасто воће, итд.

“Еко Зона - Шипово”
Еколошко-промотивно удружење

**Позив за изражавање интереса
за учешће у пројекту:**

**Одрживо газдовање шумама
и PEFC сертификација
у приватним шумама Босне и Херцеговине**

Еколошко-промотивно удружење “Еко Зона - Шипово” у склопу активности на заштити, очувању и промоцији природних вриједности Републике Српске, Босне и Херцеговине, спроводи програм на јачању свјести о потреби адекватне заштите шумских еко система, одрживом газдовању и сертификацији у приватним шумама подржан од стране PEFC International (www.pefc.org) који представља највећу свјетску организацију за сертификацију шума са 234 милиона сертификованих хектара, пола милиона власника приватних шума и преко 8.200 CoC сертификата.

Процес сертификације подразумева активно и директно укључење представника свих заинтересованих страна које имају интерес од одрживог газдовања приватним шумама са циљем да сви заједно уживају и искориштавају еколошке, социјалне и економске користи које нам омогућавају наше шуме те да обезбиједи бољи приступ глобалном свјетском тржишту сертификованих производа од дрвета.

Почетком 2011. године PEFC International објавио је глобални позив за подршку, под називом PEFC Collaboration Fund 2011 са циљем давања директне помоћи организацијама, предузећима и институцијама посвећеним одрживом газдовању шумама и шумској сертификацији кроз промоцију и примјену иновативних, локално оријентисаних програма и пројеката. Једна од само 5 организација и институција из читавог свијета које су припремиле квалитетан програм те добиле подршку у овом Јавном позиву је Еколошко-промотивно удружење “Еко Зона - Шипово”.

Ради омогућавања равноправног укључења свих заинтересованих страна у програм промоције одрживог газдовања шумама и процес сертификације по PEFC стандарду Еколошко-промотивно удружење “Еко Зона - Шипово” позива све заинтересоване власнике приватних шума и приватних шумских посједа; формалне и неформалне организације, групе и удружења власника приватних шума; домаће и међународне невладине организације и институције; локалне заједнице задужене за Основе за шуме у приватној својини; извршиоце стручно-техничких послова у приватним шумама; те друге заинтересоване институције, агенције и предузећа да одговоре на овај позив и до 09. септембра 2011. године доставе на доље наведени e-mail:

- писмо заинтересованости за учешће у програму,
- кратак опис досадашњих искустава и циљева у одрживом газдовању шумама,
- контакт информације за институцију/организацију или појединца.

Канцеларија Шипово:
А: Видованска 21
70270 Шипово
Република Српска, Босна и Херцеговина
М: +387 65 920-827

Канцеларија Бања Лука:
А: Слободана Јовановића 34/17
78000 Бања Лука
Т: +387 51 478-100

Слика 7. Позив за учешће у пројекту „Одрживо газдовање шумама и PEFC сертификација у БиХ“ ЕПУ „Еко Зона – Шипово“ од 18.10.2011. године

¹¹ Приручник за приватне шумовласнике, припремљен и публикован од стране Еколошко-промотивног удружења „Еко Зона – Шипово“, [http://nasasuma.com/publikacije/Prirucnik%20uputstvo za privatne vlasnike suma.pdf](http://nasasuma.com/publikacije/Prirucnik%20uputstvo%20za%20privatne%20vlasnike%20suma.pdf)

6.3 Стратегија развоја општине Сребреница 2018-2022. година

Иако је Стратегија развоја општине Сребреница 2018-2022. година¹² усвојена на XVIII редовној сједници Скупштине општине 26.09.2019. године, она не садржи нити једну реченицу у којој се директно спомиње Национални парк „Дрина“ Сребреница (осим једног навода како постоји законска могућност проглашавања националног парка природе, као дијела SWOT анализе), иако је Закон о Националном парку „Дрина“ усвојен у Народној скупштини Републике Српске још 12.07.2017. године¹³, а Национални парк регистрован у Окружном суду у Бијељини већ 18.04.2018. године.

У стратегији је наведено да постоји значајан потенцијал за развој туризма на подручју општине Сребреница и с обзиром њих, планиран је и развој туристичких капацитета. Посебно су наглашене могућности искориштавања ловног и риболовног туризма те еколошки здравог окружења истакнутог кроз воде језера Перућац, природни крајолике Сушице, бање Губер са њеним љековитим водама, ски центар „Букова глава“, здрава храна и културно-историјско наслеђе. Констатовано је да је већина туристичких ресурса још увијек на нивоу неискориштених или само дјелимично искоришћених потенцијала, највише због недостатка озбиљних инвестиција и туристичке инфраструктуре.

Уз све потенцијале наведене кроз Стратегију развоја општине Сребреница 2018-2022. година, ничим није планиран развој туризма и у Националном парку „Дрина“ који, као јавна установа од Републичког значаја, уз то само један од три Национална парка у Републици Српској, уз легендарне Националне паркове Сутјеска и Козара, сигурно да има потенцијал и морао би да буде стјегоноша и предводник развоја туризма на подручју, не само општине Сребреница, већ и читаве источне Републике Српске, источне Босне и Херцеговине.

6.4 План рада и пословања Јавне установе Национални парк „Дрина“ Сребреница за 2021. годину

У плану рада и пословања Јавне установе Национални парк „Дрина“ Сребреница за 2021. годину, донесеног од стране Управног одбора ове Јавне установе, 08.02.2021. године, наведене су природне и културне, археолошке, друштвене и традиционалне вриједности Националног парка „Дрина“.

Природне вриједности, поред основне, клисурасто-кањонске долине ријеке Дрине са језером Перућац, и ендемично теријарно реликтне врсте Панчићеве оморице одликује велики број

Слика 8. Грб општине Сребреница

¹² <https://www.srebrenica.gov.ba/index.php/opstinska-uprava/dokumenti-uprave>

¹³ https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumenti/zakoni/cir/usvojeni_zakoni/Zakon%20o%20Nacionalnom%20parku%20%27%27Drina%27%27.zip

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И ОКО
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

изворишта (Поток Студенац, Црни Поток, Бијела Вода, Радошевића ријека и Бешировића ријека) те екосистеми Националног парка, од којих шумски екосистеми заузимају 73%, пољопривредно земљиште 18% а водени екосистеми 9%).

Као важни археолошки локалитети наведени су бројни остаци Римских споменика, гробница и зграда, те средњовјековне некрополе, више очуваних средњовјековних градова (Клотијевац и Ђурђевац), али се на страни 5. Плана истиче да „на простору будућег Националног парка није вршено рекогносцирање, евидентирање и валоризовање археолошких локалитета“.

У друштвене и традиционалне вриједности Националног парка које показују дугачку традицију народа овог краја, истакнути су Манастир Карно (задужбина краља Драгутина), Цамије у Осату, мраморје или стећци, средњовјековни градови, те Осаћанско градитељство

Слика 9. Једно од бројних мраморја на подручју Националног парка „Дрина“
Извор: пројектни тим, март 2021. године

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Планом пословања потврђено је да врло комплексан и сложен пројекат израде Плана управљања Националног парка Јавна установа није успјела завршити и поред тога што је фебруара 2020. године направљен Прелиминарни пројектни задатак за План управљања ЈУ НП „Дрина“ Сребренице, али је потврђено одређивање да се тај посао заврши током 2021. године. Као главне активности везане за израду овог, најважнијег документа за рад и функционисање Националног парка истакнете су:

- Обилежавање цјелокупне границе ЈУ НП „Дрина“ Сребреница након разграничења са ЈП „Шуме Републике Српске“ - ШГ „Дрина“ Сребреница и катастарског јавног излагања.
- Обилежавање граница зона режима заштите у I, II и III степену заштите а све у складу са Правилником о начину обилежавања заштићених подручја („Службени гласник Републике Српске“, број: 3/18).
- Обилежавање, бонитирање и опис сјеменске састојине Панчићеве оморике у одјелима 14 и 15 ГЈ „Лука Клотијевац“, локација Борова равна – Понор, и подношење захтјева Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде да се иста упише у регистар сјеменских објеката обзиром да је раније била уписана као сјеменски објекат у ШГ „Дрина“ и одатле искњижена 2019. године.
- Усаглашавање активности са ловачким удружењем „Јавор“ Сребреница у циљу очувања валоризованих вриједних врста дивљачи на подручју ЈУ НП „Дрина“ Сребреница, са циљем да омогућимо властите капацитете како бисмо иницирали доношења одлуке о разграничењу граница Посебног ловишта „Сушица“, тј. да се Посебно ловиште „Сушица“ додијели на коришћење и управу ЈУ НП „Дрина“ из више разлога (природни положај, 85% се налази у обухвату Парка, заштита ријетких и угрожених врста дивљачи, не преклапања надлежности итд.).
- Активно учествовање у реализацији Плана заштите, унапређења и очувања дивљачи на подручју Националног парка „Дрина“.
- Едукација запослених у циљу обуке у начину управљања Националним парком „Дрина“ (студијска путовања, радионице и сл.). Едукација запослених у циљу обуке у реализацији пројекта успостављања прекограничног подручја Резерват биосфере Дрина.
- Едукација локалног становништва кроз састанке са Савјетима мјесних заједница које улазе у састав Националног парка, о значају Националног парка за њихов развој и просперитет.
- Успостављање контролног пункта на коме ће посјетиоци Парка бити у могућности да сазнају основне информације о Националном парку, те исто тако да буду упознати са правилима понашања у овом дијелу Парка.

Од туристичко-промотивних активности Планом рада Националног парка предвиђено је додатно унапређење видљивости и препознатљивости установе како на простору Републике Српске и Босне и Херцеговине тако и широм региона кроз организацију традиционалних туристичких манифестација „Панчићева регата“ и „Дани траве иве“ на Ивањдан на Бијелим водама, понуду обиласка 10 локалитета стећака, издавање два апартмана у Клотијевцу, возњу бродом за 18 особа, возња чамцем за 6 особа уз израду промотивног видеа са најзначајнијим природним вриједностима и љепотама и туристичким потенцијалима и штампање промотивног материјала, брошура о природним и културно-историјским вриједностима, те ажурирање и одржавање страница Националног парка на друштвеним/социјалним мрежама.

7 ОПИС ЛОКАЦИЈЕ

7.1 Основне карактеристике територије НП “Дрина”

Национални парк „Дрина“ Сребреница, трећи је и најмлађи национални парк у Републици Српској, а четврти у Босни и Херцеговини. Основан је 2017. и простире се на површини 6.315 ха. Административно припада општини Сребреница, а смјештен је у директној близини Националног парка „Тара“ у Републици Србији, непосредно с друге стране Дрине. Сједиште парка је у Скеланима. Основне карактеристике Националног парка Дрина вежу се за његову истакнуту биоразноликост као и за особене геоморфолошке специфичности.

Слика 10. Локација Националног парка „Дрина“ Сребреница
Извор: <https://maps.google.com>

Карактеристична биљна врста јест Панчићева оморика (*Пицеа оморика*), ендемична и терцијарно реликтна врста. Данас је распрострањена само око средњег тока Дрине, на територијама општина Рогатица, Сребреница, Фоча, Чајниче и Вишеград, а у Србији на планини Тари. Ендемичне врсте су и дервентански различак (*Centaurea incompta subsp. derventana*), који с *Edrainathusom jugoslavicusom* и усколисном шашиком (*Sesleria tenuifolia* гради заједнице ендемичног карактера. Посебно значајне животињске врсте јесу мрки медвјед (*Ursus arctos*), дивокоза (*Rupicapra*) и сури орао (*AAguila chrusaetos*).

Геоморфолошке специфичности вежу се за клисурасто-кањонску долину Дрине и њених притока. Та долина најизраженија је на ушћу Црног потока, гдје максимална дубина кањона износи 976 м. Црни поток извире на више од 1.100 метара н. в. и након само 6 км

тока до ушћа савлађује пад од више од 800 м. Перућац је вјештачко језеро настало преграђивањем тока Дрине за хидроелектрану „Бајина Башта“ код Перућца у Србији.

7.2 Заштићене врсте на подручју НП „Дрина“

Основне вриједности Националног парка „Дрина“ су станишта ендемичних и реликтних биљних врста, прије свега Панчићеве оморике те клисурасто-кањонска долина ријеке Дрине и њених притока. Ово подручје чини јединствени комплекс, односно дио динарске Старовлашко-рашке висије.

Изузетној вриједности подручја доприноси присуство Панчићеве оморике, која је ендемична и терцијарно реликтна врста. Некада је ова врста била широко распрострањена у Европи, а данас је њен ареал ограничен на простор око средњег тока Дрине. У Босни је распрострањена на подручју општина Рогатице, Сребренице, Фоче, Чајнича и Вишеграда. Најразвијеније популације Панчићеве оморике су присутне на више локалитета (Гостиља, Столац, Радомишља, Жепа, Гвозна), а у Србији опстаје и расте на планини Тари гдје је заштићена у оквиру Националног парка „Тара“.

Пукотине кречњачких стијена у кањону ријеке Дрине представљају станишта гдје је присутан највећи број врста ендемичног и реликтог карактера (стенохорични, мезохорични и еурихорични ендеми; палеоендеми и неоендеми; мезозојски, терцијарни, глацијални и ксеротермски реликти). Нешто мањи број је присутан на кречњачким сипарима, а незнатан број у мезофилним и хигрофилним шумама. Поред оморике значају биодиверзитета доприноси присуство ендемичне врсте дервентанског различка која са *Edraianthus jugoslavicus*, *Daphne malyanai* *Sesleria tenuifolia* граде заједнице ендемичног карактера (*Edraianthus jugoslavici* – *Centaureum derventanae*, *Centaureo derventanae* – *Daphneetum malyanae* i *Centaureo derventanae* – *Seslerietum tenuifoliae*).

Изузетан диверзитет флоре се огледа у присуству око 635 такса васкуларне флоре, а такође је диверзитет фауне на подручју парка изузетно вриједан. Посебно значајне врсте су мрки медвјед (*Ursus arctos*), дивокоза (*Rupicapra rupicapra*) и сури орао (*Aquilachrysaetos*). Многе од биљних врста Националног парка „Дрина“ заштићене су и налазе се на Црвеној листи¹⁴.

7.3 Анализа коришћења туристичких потенцијала на подручју

Тренутна понуда на подручју НП „Дрина“ је:

- **Авантуристички туризам и активан одмор у природи**
- Камповање и планинарење (Јавор-1537мнв. и Деветак-1537 мнв. као и Звијезда-1675 мнв. и Тара-1544 мнв.)
- Бициклизам
- Риболов

¹⁴ Влада Републике Српске 2012. године донијела је Уредбу о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске („Службени гласник РС“ бр. 124/12). Црвену листу чини скуп угрожених врста флоре и фауне у Републици Српској, а чине је ове листе: листа васкуларне флоре, листа птица, листа риба, листа сисара, листа водоземаца, листа гмизаваца и листа потцарства метазоа. Свака листа садржи сљедеће податке: научно име (латински назив), синоним који је у употреби, назив врсте на српском језику и породицу. На Црвеној листи налази се 818 врста васкуларне флоре, 304 врсте птица, 48 врста риба, 57 врста сисара, 20 врста водоземаца, 25 врста гмизаваца док је на листи потцарства Metazoa најбројнија класа Insecta са 273 врсте.

➤ **Културни обиласци**

- **Осаћанска традиција** - Ова област на крајњем истоку Републике Српске, Босне и Херцеговине, у средишњем току ријеке Дрине представља посебно географско подручје са специфичним етнографским особинама. Осат је готово цијелим временом свог постојања представљао и административну цјелину некада мањег а некада већег ранга.
- **Манастир Карно** - древна задужбина Немањића из XIII вијека, посвећен је Покрову Пресвете Богородице. На мјесту данашњег Храма по предању се налазио Манастир који је страдао у вријеме доласка Османлија у ове крајеве. Градња данашњег Храма Покрова Пресвете Богородице започета је 1893. године, а завршена је 1896. године. Осветио га је митрополит Николај (Мандић) ујак познатог Српског научника Николе Тесле. На Храм је дозидан звоник 1925. године, а звоно је даровао Краљ Александар Карађорђевић. Мајстори су били чувени осаћански неимари, које је и Књаз Милош Обреновић позивао да граде и зидају по Србији, тек ослобођеној од Турака.
- **Цамија у Осату** - Средњовјековна босанска држава је пала под Османску власт 1463. године, а Сребреница и њена околина је освојена и годину раније, 1462. године. До доласка Османлија, на подручју Осата (који је у средњем вијеку имао статус „жупе“) живио је велики број Богумила- припадника и сљедбеника учења Цркве босанске, која је још увијек под лупом историје и велики број некропола стећака на подручју Осата, као и значајан број писаних историјских трагова и докумената нуди могућности за истраживање. Само подручје Осата успоставом Османске власти добија статус „нахије“ Осат, као управно-територијалне јединице.
- **Мраморје** – у скорије вријеме називају их, погрешна и стећцима, средњовјековни су надгробни споменици који се данас посматрају као посебан израз сакралне умјетности на ширем простору Балканског полуострва, на територији Босне и Херцеговине, Западне Србије, сјеверне Црне Горе, Хрватске и Далмације. Стварајући вјечни споменик преминулом, наши преци су стварали умјетничка дјела, "на својој баштини, на племенитој". Средњовјековни камен, мрамор, као надгробни споменик је посебна појава и специфична синтеза духа нашег претка, његовог језика и писма, вјере и обичаја, историје и смисла живота, са јединственим, често филозофским последњим последњим порукама („а говораше братије, ја сам био као и ви, а ви хоћете бити као и ја“).
- **Римски музеј “Муниципиум Малвеснатум“** - Археолошки тим предвођен професором Мирком Бабићем из Бијељине открио је у Скланима код Сребренице, на локалитету садашњег задружног дома и цркве, комплетну просторију римске управне зграде-базилике урбане површине око 30 метара квадратних, што је једна од највећих сачуваних мозаичких површина у Републици Српској. Базилика је нађена на дубини од 90 центиметара и потврђено је да потиче из 4. вијека прије нове ере.

7.4 Потенцијални и могућности за развој екотуризма

Еко-туризам представља туризам изван урбаних насеља и класичних туристичких капацитета, па отуда и нема карактеристике масовног туризма. Општа карактеристика руралних подручја је велика разуђеност потенцијала који се могу ставити у функцију развоја туризма. Анализа туристичких потенцијала се отуда мора посматрати у складу са одређеним карактеристикама и локалитетима на којима се ти потенцијали налазе. Потенцијали којима

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

располаже посматрано подручје пружају могућност развоја видова туризма као што су: планински, авантуристички, рекреативни туризам, екстремни бициклизам и пејнт бол.

На простору НП “Дрина” постоје реалне претпоставке за развој сеоског туризма јер постоје сви предуслови за бављење том врстом дјелатности. Чињеница је да је прва асоцијација на сеоски туризам првенствено очувана природа, здрава храна традиционални и идилични начин живота који недостаје у убрзаном времену у којем живимо.

Слика 11. Примјер сеоског туризма, Конаци Градина, Бајина Башта,
Извор интернет страница www.selo.rs

Оваквим приступом у развоју постигли би се сљедећи ефекти:

- запошљавање слободних људских ресурса, као и привлачење нове радне снаге враћањем младих на село,
- продаја сопствених пољопривредних и других производа у вишој фази прераде, без трошкова превоза, закупа продајног простора, утрошка времена и енергије, по повољнијим цијенама,
- стварање бољих услова живота за останак младих на селу, кроз развој села и подизање стандарда живота на жељени виши ниво,
- формирање новог породичног бизниса, уз боље искоришћење постојећих ресурса и њихово развојно усмјеравање новим потребама,
- развој нових и боље искоришћење постојећих способности чланова домаћинства.

7.5 Позитивни примјери

7.5.1 Свијет

Костарика

Костарика је кољевка екотуризма. Власти су успјеле да повећају број Националних паркова, произведу одрживу електричну енергију и скоро постигну циљ власти да постану земља без емисије ЦО₂. Земљу годишње посјети 2 милиона туриста.

Коста Рика није од почетка прихватила екотуризам као извор дохотка и запослења за људе који живе у близини националних паркова. Радије, као што је то био случај у Африци, они су прихватили конзерваторску филозофију која је тражила изолацију паркова и спречавање сваког спољњег присвајања. Међутим, Коста Рика је морала промијенити однос према природним ресурсима јер је током 1980-их година имала највећи обим сјече шума у Латинској Америци. Чак су и у парковима вршене илегалне сјече и стваране голе површине за напасање стоке и земљорадњу.

Прекретница је наступила 1985. године када је од стране директора националног парка затражено успостављање сарадње сервиса за управљање парком, локалне заједнице и планерске организације, како би се боље сагледале користи од парка. То је означило прекретницу у развоју екотуризма у Коста Рики.

Слика 12. Водопад на ријеци
Савегре, Костарика,
извор: www.wikipedia.org

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Средином 1990-их, приходи од одрживе (узгојне сјече) су уложени у побољшање пољопривредне технике, а успјешно је спроведено и еколошко образовање, као и друштвене развојне активности.

Коста Рика је данас веома позната по својим пространим и добро заштићеним националним парковима. Монтеверде је најпознатија еко туристичка дестинација, развијана под надзором стручњака, са добро обученим водичима, кохезивна, са друштвено одговорном локалном заједницом.

Током 1990-их екотуризам је биљежио раст од 50% годишње. Монтеверде је 1994. године зарађивао више него сви други национални паркови у Коста Рики.

Слика 13. Мотеверде, Коста Рика
Извор: www.tropicaldiscovery.com

Према Марти Хани, Коста Рика је испунила седам главних критеријума за досљедан развој екотуризма¹⁵:

- Укључила је путовања у природне дестинације, тако да национални паркови привлаче највећи дио туриста.
- Минимизирала је негативне утицаје: године 1997. око 73% од 360 регистрованих хотела имало је 16 или незнатно више соба, са употребом локалног крова од сламе и

¹⁵ Извор: Loehr, A. (2000). Eco-Wild, Watamu, Kenia.

осталих локалних грађевинских материјала, соларног гријања воде и природне вентилације.

- Изграђује еколошку свијест код костариканаца и код туриста: то је једна од двије земље у цијелом свијету које врше "оцјену одрживог туризма" помоћу међународних критеријума независних еколошких експерата. Ови критеријуми су незамјењиво средство за даљи рад и понашање владиних служби, туристичке привреде, невладиних организација и друштвене заједнице.
- Обезбјеђује директне финансијске користи за заштиту: са растом екотуризма смањене су сјече шума и сведене на узгојни и санитарни ниво, резултирајући тиме да влада Коста Рике добије *АСТА* еколошку награду за заштиту тропских кишних шума.
- Пружа финансијске користи и овлашћења локалном становништву: велики проценат становништва има добити од екотуристичке експлозије. Мјештани нуде пратеће услуге (народне рукотворине, органска пољопривреда, фарме лептира, производња и нуђење у локалним ресторанима аутентичне костариканске хране. Надаље, еколошка свијест и образовање становништва произвело је квалитетне локалне водиче, ренцере, хотелске менаџере и туристичке возаче. Већина предузећа и око половине екоконачишта је у локалном власништву.
- Поштује локалну културу: екотуризам је стимулисао и побољшао локалне занате, фолклор, националне музеје и позоришта, приврженост локалној средини и оданост религиозним обичајима.
- Подржава људска права и демократска кретања: Коста Рика има најстарију демократију у Латинској Америци. Екотуризам је помогао мобилизацији Владе и многих еколошких група на предузимању акција за заштиту својих паркова и створио солидне програме за побољшање политичких права и економског стања руралне сиротиње.

Из овог се види да је Коста Рика промијенила свој имиџ за само 15 година. Прешла је пут од најобезшумљеније земље у Латинској Америци до свјетске топ екодестинације. Није ријеч да Коста Рика нема проблема, али је сигурно да Република Српска и институције и појединци у њој, који желе да развијају екотуризам, могу доста учити на примјерима и успјеху Коста Рике.

Да би остварили циљ, а почетак је најважније прихватити и примијенити седам кључних критеријума за развој екотуризма, и то на начин који одговара локалним искуствима, традицији, начинима и менталитету локалног становништва, што углавном није лаган процес, али се исплати у корист живог свијета, локалних заједница и предузетништва.

У **Коста Рики** екотуризам је временом постао знатно уноснији посао од извоза банана, које национални понос и годинама водећи извор прихода за њену у привреду и локално становништво.

У **Танзанији** и **Кенији** екотуризам доноси више прихода од извоза кафе, а у **Индији** више од извоза текстила и накита. Процјењује се да у Кенији само један лав туристичкој делатности донесе приход од око 50.000 евра годишње, док крдо слонова за исти период заради око 460 хиљада евра.

7.5.2 НП у региону

Србија

НП „Тара“ се налази у близини НП „Дрина“. Дијели их само ријека Дрина. Површином је око 3 пута већи. Број туриста у 2016. години износио је 63.741 са остварених 243.613 ноћења¹⁶.

Остварени приходи у 2016. години износили су нешто више од 3 милиона ЕУР. Приходи од субвенција из буџета Републике Србије износили су свега 200.000 ЕУР што у процентима износи 6,6%.

Услуге које пружа НП Тара:

- Обилазак националног парка,
- Презентација парка у центрима за посјетиоце,
- Изнајмљивање бицикла,
- Смјештај у сопственим објектима,
- Изнајмљивање кајака.

Извори прихода су сљедећи:

- Приходи од коришћења шума,
- Приходи од продаје производа и услуга,
- Приходи од продаје сувенира,
- Приходи од закупнина,
- Приходи од накнада за коришћење НП „Тара“,
- Приходи од ловног туризма,
- Приходи по основу услуга смјештаја,
- Приходи из Буџета,
- Приходи од продаје улазница.

Слика 14. Национални парк Тара, лого

Из анализе пословања Националног парка Тара, јасно је видљиво да повећање прихода и општег пословања директно овиси о разноврсности понуде и сервиса који се пружају посјетиоцима. Као једна, једноставна ствар за урадити свакако је дефинисање понуде и ценовника услуга које су у понуди Националног парка „Дрина“, као што је то видљиво на интернет страници Националног парка Тара, гдје постоји понуда десет услуга, од којих, поред саме улазнице издвајамо: услуге водича, изнајмљивање бицикла, кајак, двогледа и штапова за планинарење, посматрање медвједа и шумски биоскоп и као посебну понуду: услуге водича са приступом рестриктивним зонама уз укључивање у активности парка.

Евидентно је да постоје бројне, још увијек неискориштене могућности за напредак у сегменту туризма националних паркова.

¹⁶ Извор: Републички завод за статистику. Статистички годишњак Србије (2014- 2017). Београд; Републички завод за статистику (2018). Туристички промет - децембар 2017, Београд

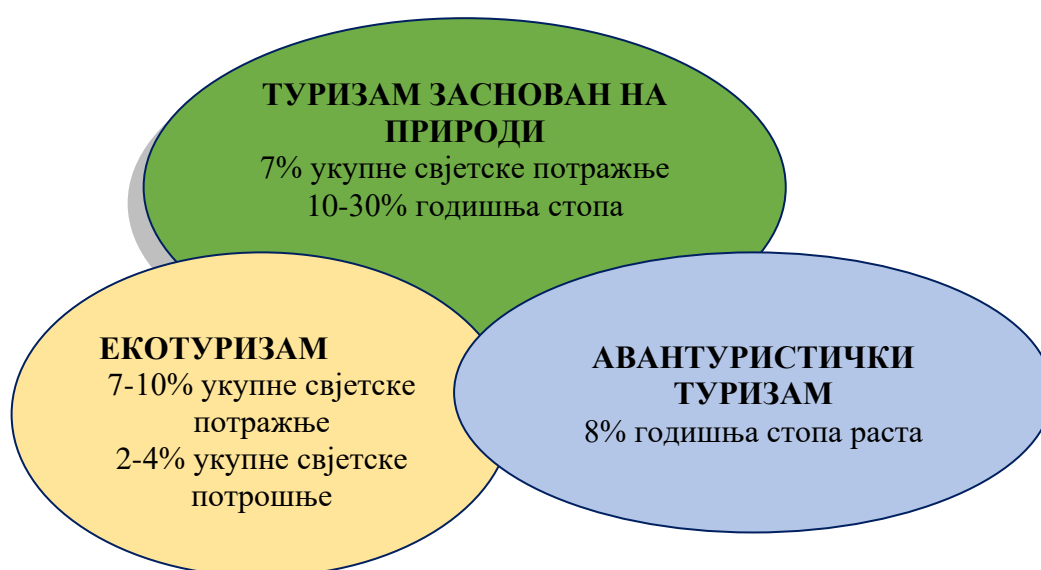
8 МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА

Савремени начин живота све више подстиче туристе да задовоље своје потребе за боравком у нетакнутим и чистим природним срединама. Због тога су богатство и очуваност природних ресурса кључан предуслов развоја туризма на подручју националних паркова. Повећањем броја посјетиоца који утичу на стање околине јавља се потреба за адекватним искориштавањем природних ресурса у циљу њихова очувања.

Како би се осигурало даље задовољење туристичких потреба посјетиоца уз истовремено очување ресурса од прекомјерне експлоатације нужно је развијати одрживи туризам којим се контролише утицај туристичког развоја на природну средину.

Концепција одрживог развоја посебно у погледу националних паркова често се изједначава са еколошком одрживости, међутим одрживи развој туризма није могућ без прихватања економске и технолошке одрживости. Економска одрживост националних паркова подразумијева способност менаџмента да кроз унапређење туристичког производа осигура еколошку, социокултурну и економску дугорочну одрживост националних паркова.

У вези са трендом растуће глобализације туристичке понуде један од стратешких циљева националних паркова је омогућавање квалитетне посјете уз висок степен организованости и минималан штетни утицај на екосистеме. Друштвена одрживост овиси о степену развијености локалне средине, па је тако традиционално локално становништво мање отворено по питању друштвених промјена. Сарадња локалне заједнице и установа које управљају заштићеним подручјима природе, једна је од полуга покретања развоја заштићеног подручја. У наставку је дат графички приказ раста туризма заснованог на природи.

Слика 15. Раст потражње за туризмом заснованог на природи
Извор: аутор на бази истраживања

8.1.1 Агротуризам

Агротуризам је облик туризма који искоришћава руралне културе као туристичку атракцију. То је слично екотуризму, осим што примарна понуда није природни пејзаж, већ комплетан културни пејзаж, јер туристи иду на села или фарме како би искусили сеоски живот и учествовали у сеоским активностима као што су брига о животињама и усевима, кување и чишћење, занатство и забава.

Као темељне карактеристике агротуризма је такође важно навести и чињенице да власници посједују и властита пољопривредна земљишта, односно пољопривредну производњу, домаће животиње и стоку, те мирна средина, чист и очувана околина, домаћа храна, комуникација с домаћинима, третирање госта као члана обитељи, оригиналност понуде, упознавање госта с пословима на селу, приказ традиционалног начина живота, другачије архитектуре, флоре и фауне.

У складу с претходно наведеним карактеристикама, може се рећи како се агротуризам сматра економском алтернативом за пољопривреднике и остало становништво у руралним просторима којима су потребни додатни приходи.

Бројни услови морају бити испуњени како би се омогућио развој од агротуризма. Ово укључује:

- Аутентични, природни, богато структурисан културни пејзаж,
- Поред љепоте самог пејзажа, важно је да има других културних, историјских или природних знаменитости,
- добре саобраћајне везе, јер чак и атрактивни региони неће имати своје тржиште без добре повезаности са већим центрима,
- одређени ниво инфраструктуре мора бити на свом мјесту: нпр. транспорт, смјештај и угоститељски објекти,
- Стабилни политички услови: ово је од суштинске важности за маркетинг главних туристичких атракција,
- Прихватање од стране становништва: локално становништво мора да буде укључено у развој туризма
- Промоција организације ланца опскрбе храном, укључујући прераду и тражење пољопривредних производа, добробит животиња те управљање ризиком у пољопривреди,
- Промоција друштвене укључености, сузбијање сиромаштва те привредног развоја у руралним подручјима.

Највећу корист, као и саму добробит, од агротуризма остварује локално становништво, а не хотели или туристички радници. Надаље, с обзиром на чињеницу како се у агротуризму нуде властити производи, према томе се утиче и на оживљавање пољопривредне производње, нарочито здраве хране.

На крају, подстицањем агротуризма, као и осталих пољопривредних газдинстава, а наша се сеоска домаћинства у суштини управо баве пољопривредом као основним занимањем, значајно се придоноси креирању прихода из руралне економије као и привредном развоју микросредина и друштва у цјелини.

8.1.1.1 Позитивни примјери

Аустрија

Агротуризам на подручју Аустрије је настао „као одговор аустријске владе на негативни тренд напуштања села и све већи број пољопривредних газдинстава који су престали с радом“. што је свакако глобална карактеристика чије посљедице и ми осјећамо.

У складу са ситуацијом, уведене су бројне олакшице и државни подстицаји како би се сачувала пољопривреда на подручју Аустрије, и то на начин да пољопривредницима путем руралног туризма омогући додатну зараду. Гледајући кроз историју, важно је за нагласити како је још 1960. године у Аустрији започела адаптација сеоских старих кућа којима су пољопривредници извршили пренамјену како би својим гостима могли пружати услуге смјештаја.

У данашње вријеме, Аустрија својим гостима, „већином Њемцима, нуди 17 000 туристичких кревета на 15 500 туристичких сеоских обитељских домаћинстава која имају двије сезоне – лјетњу којој је просјечна попуњеност 64 дана и зимску с 44 дана просјечне попуњености“, што је примјер који се може искористити и код нас и код Националног парка „Дрина“.

8.1.2 Екотуризам

Почетак развоја екотуризма у свијету везан је уз оснивање првих националних паркова прије више од 130 година. Национални паркови одиграли су главну улогу у постизању главних циљева екотуризма, а то су еколошка едукација посјетиоца и локалног становништва те заштита природних подручја уз постизање одређене економске користи.

Чврста орјентација области екотуризма ка еволуцији принципа, смјерница и сертификације, заснована на стандардима одрживости, пружа му неуобичајено место у области туризма. Током година, дискусије на конференцијама довеле су до општег консензуса о компонентама екотуризма:

- Доприноси очувању биодиверзитета,
- Одржава добробит локалног становништва,
- Укључује искуство тумачења и учења,
- Укључује одговорно дјеловање на страни туриста и туристичке привреде,
- Усмјерава се првенствено ка малим групама од стране малих предузећа,
- Захтјева најмању могућу потрошњу необновљивих ресурса,
- Наглашава локално учешће, власништво и предузетничке могућности, посебно за сеоско становништво

Ако говоримо о подручју НП „Дрина“ као потенцијалној могућности за развој екотуризма и ако узмемо у обзир изворне дефиниције шта у ствари представља екотуризам, неоспорно је да посматрано подручје има све потребне предуслове за успех на пољу развоја екотуризма.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Међутим, да би се остварили добри резултати, екотуризам се мора планирати и њиме управљати на такав начин да успјешно достигне своје кључне друштвене циљеве. То захтјева:

- Специјализовани маркетинг да би се привукли путници који су првенствено заинтересовани за посјету областима природе,
- Управљачке способности које су прилагођене поступању са посјетиоцима у заштићеним областима природе,
- Водичке услуге и услуге тумачења, пожељно пружане од стране локалног становништва, које су усмјерене ка питањима историје, природе и одрживог развоја,
- Политике владе које одређују приходе од туризма за стварање фондова како за заштиту дивљих предјела тако и за одрживи развој локалних заједница и старосједлачког становништва.
- Усредсређивање пажње на локалне становнике, којима мора бити дато право на давање сагласности за развој туризма на бази претходне информисаности, право пуног учешћа и, уколико они тако одлуче, давање средстава и обезбеђење обуке да би искористили предности овакве опције одрживог развоја.

У наставку је дата СВОТ АНАЛИЗА за развој екотуризма у Националном парку „Дрина“:

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">• Разноликост и љепота природе• Висок ниво очуваности природе и биоразноликости• Зеленило и шумовитост простора• Простор за одрживу туристичку изградњу	<ul style="list-style-type: none">• Недовољна валоризација природних атракција• Лоша инфраструктура• Недостатак смјештајних капацитета• Недовољна понуда туристичких садржаја• Недовољна едукованост о могућностима развоја
ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none">• Развој екотуризма у руралним подручјима• Раст и потражња посебних врста туристичких активности• Већа улагања у заштиту природе• Подстицаји за развој еколошке пољопривреде	<ul style="list-style-type: none">• Конкуренција• Недовољно развијена свијест о потреби заштите околине и очувању биоразноликости• Одлазак становништва из руралних подручја

Слика 16. СВОТ анализа за развој туризма у Националном парку „Дрина“
Извор: аутор

8.2 Улога државе

У циљу правог приступа екотуризму, а у циљу максимизирања користи (економске и еколошке), неопходно је реализовати неколико основних корака од који су најважнији следећи:

- **Примјена међународног стандарда за екотуризам *GREEN GLOBE 21***- овај стандард дефинише екотуризам као: “Еколошки одрживи туризам са примарним фокусом на истраживања природних области које је чврсто везано за очување, поштовање и конзервацију природне средине
- **Израда неопходне легислативе за екотуризам** – поред општих закона, стандарда и норми везаних за очување и заштиту животне средине, неопходно је развити и легислативе за екотуризам, које морају бити обавезујућа за све у процесима ова два вида туризма (националну, регионалну и локалну власт, туристичке организације, регионално и локално становништво и туристе).
- **Истраживање и верификација области од интереса за екотуризам**– истраживање области захтјева озбиљно укључивање истраживачких институција различитог профила (екологија, хемија, биологија, археологија, етнологија, физика, токсикологија, климатологија, ...) у циљу квалитетне карактеризације области (просторно одређење, богатство екосистема, ендемске карактеристике, археолошко и етнографско богатство, итд.).
- **Изградња инфраструктуре** – успостављање инфраструктуре у областима предвиђеним за екотуризам (ненасељеним областима, сеоским подручјима), подразумијева реализацију: школовање експерата за екотуризам (за рад у туристичким организацијама и за рад на терену), “*Visitor management*” (управљање посетиоцима), еко дестинације, “*Ecolodge*”, “*Green hotels*”, обуку локалног становништва, првенствено сеоског, увођење еко полиције.
- **Примјена концепта граничног капацитета носивости подручја** – којим се дефинише оптерећеност природних и друштвених ресурса бројем посјетилаца, као и степен развоја области који неће направити штетна дејства по природне и људске ресурсе.
- **Сертификација** – сертификација система екотуризма подразумијева испуњеност захтјева стандарда *ISO 9000*, *ISO 14000* и *Green Globe 21* у свим елементима и процесима, и то: управљање бизнисом и оперативним планирањем, етику бизниса, одговорност маркетинга, задовољство купца, фокус на природу области, управљање животном средином, интерпретацију и обуку, допринос конзервацији подручја, рад са локалном заједницом (првенствено у сеоским срединама), респектовање културе и сензитивности становништва.
- **Спровођење континуираних унапређења** – спровођење интерних аудита система и непрекидних унапређења свих процеса и елемената система битно доприносе развоју екотуризма и очувању и унапређењу квалитета животне средине.

Наведене кораке треба да успостави држава, да их непрекидно контролише и усавршава, па и на начини да ти кораци буду иницирани од крајњих корисника, чији свакодневни рад и општи напредак зависи управо од системског рјешавања свакодневних изазова и планског, системског, приступа који у себе инкорпорира правила одрживог развоја. Тако је једино могуће остварити крајњи циљ: одрживи развој и здраву животну средину.

8.3 Улога локалне заједнице

Локална заједница има веома важну улогу у развоју екотуризма која се огледа, прије свега, у прихватању, планирању, организацији и пожртвованој реализацији сљедећих оперативних програма и активности:

Спровођење инвентаризације која се састоји од:

- процјена климатских услова у смислу прикладности за екотуризам и потенцијалну сезону,
- физичка добра – природни пејзажи и топографија терена, прикладност терена за различите лјетње и зимске спортове, пјешачење, вожњу бициклом, дивљи свијет, еколошка истраживања, итд.,
- регистар историјских и културних добара – стари градови, села, споменици историјског карактера, пребивалишта етничког карактера, фестивали, и сл.
- инфраструктуру – сви постојећи туристички објекти и садржаји, укључујући и ресторане, планинске и ловачке домове, локалитете за производњу домаћих производа, спортске и објекте за рекреацију, итд.
- домаћинства у селима – вољна и способна да обезбеде туристички смјештај и услуге.
- истраживање дијелова подручја/области погодних за екотуризам – нетакнута или очувана природа, археолошка налазишта и историјски споменици, здрава вода и органска храна, аутохтона култура, потребе за заштитом и конзервацијом животне средине и културне баштине.

Слика 17. Манастир Карно
Извор: пројектни тим, априла 2021. године

Преданим одређењем према испуњавању захтјева одрживог развоја унутар локалне заједнице и очувања, јачања локалне, руралне економије, постижу се два основна циља: економски просперитет самог подручја у и око Националног парка „Дрина“ Сребреница, као и очување природних ресурса које парк гнијезди и јединствене локалне културе, обичаја, наслеђа и традиције народа који настањује одвајкада ове просторе за генерације које долазе.

9 ПОТЕНЦИЈАЛНЕ МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ОДРЖИВОГ ИСКОРИШТАВАЊА НЕДРВНИХ ШУМСКИХ ПРОИЗВОДА

9.1.1 Недрвни шумски производи

Значајне природне ресурсе у смислу непосредног коришћења пружају и недрвни шумски производи у које спадају: шумско воће, љековито биље, гљиве, камен, шљунак и остало. Ипак, поузданијих података о потенцијалу овог ресурса нема мада је евидентно њихово богато присуство на територији Републике Српске.

Ради утврђивања детаљног стања и потенцијала овог ресурса, потребно је спровести даља истраживања. Ипак, овим производима није поклањана одговарајућа пажња. Различити типови шума на подручју Републике Српске омогућују развој знатног броја гљива, које у храстовим и буковим шумама, налазе своје оптималне услове. Од јестивих гљива треба посебно истаћи значај вргања, лисичарке, рудњаче и буковаче. Поред богатих потенцијала за сакупљање гљива, незагађена природна средина нуди и могућности за сакупљање разноврсних шумских плодова:

Слика 18. Вргањ, Извор:
„Љековито биље НП“, аутор:
Национални парк „Дрина“

- Производи који служе као храна за људе: шумски плодови (питоми кестен, питоми орах, љешњак, дивље јабуке и крушке, оскоруше, шипак, јагоде, купине, малине, дрењине, трњине и др), јестиво биље, корјење и подземне стабљике, гљиве, пчелињи мед и др;
- Производи који служе као лијек: цвијет, лист, стабљика, подземна стабљика, коријен, коре љековитог дрвећа, грмља и биља за које не постоји забрана брања и сакупљања, лишаји, маховина и др;
- Производи за потребе сточарства: трава, жир, лишће, лисник и др;
- Производи за разне индустријске и друге сврхе и потребе: смола, лико, трска, тресет, хумус, глина, шумска земља, пијесак, шљунак, камен, лежевина, гуле, пањевина, грањевина за чишћења, шибље за плетер, гране за вијенце, гране за метле, бршљан, божићна дрвца, иглице и чешери за дестилацију етеричних уља и смола, шишке за танин, чешери за украс, маховина, брнистра, кора дрвећа и др.

Процјењује се да на нашим просторима расте више од 400 врста љековитих и ароматичних биљака (Стратегија развоја пољопривреде Републике Српске до 2015.). Самоникло љековито биље сакупља велики број људи а по процјенама, са љековитим биљем на разне начине бави се данас у Републици Српској неколико хиљада људи. У 2004. години у плантажном систему гајења љековитог биља у Републици Српској било је око 800 ха, док је

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

прије 4-5 година готово да и није постојала плантажна производња. Увођењем подстицајних мјера, ова производња почела се брже развијати. Данас у свијету све више расте потреба за љековитим биљем, које се користи на разне начине: чајеви, фармацеутске сировине за производњу лијекова, етерична уља, индустрија козметичких препарата итд. Захтијева се производ са сертификатом и произведен на органски начин.

Највеће свјетско тржиште љековитим биљем је Европска Унија, иако је она и велики произвођач и заснива производњу на око 63 000 ха. Бржи развој области љековитог биља тренутно ограничава низ фактора који се перспективно морају отклонити, а односи се на следеће:

- Тржиште сакупљених и произведених љековитих и ароматичних биљака је неорганизовано;
- Законска регулатива није цјеловита, и није усаглашена са регулативом земаља ЕУ, посебно у дијелу заштите биодиверзитета;
- Површине под плантажним љековитим биљем су мале, а сакупљачка дјелатност одвија се стихијски;
- Сакупљачи и произвођачи нису у довољној мјери едуковани за ову дјелатност по стандардима ЕУ;
- Тренутно је мали број стручњака из ове области који би могли дати добру стручну подршку произвођачима на терену;
- Недовољан је број објеката за прихват, складиштење, дораду и паковање;
- Није урађена инвентаризација биодиверзитета у циљу заштите корисних али ријетких и угрожених врста;
- Спонтан и стихијски, тиме и ирационалан приступ овом коришћењу и са еколошког и са економског аспекта;
- Отежан плански приступ, с обзиром на сложену природу шуме и њеног окружења, односно сложену природу појединачних јединки флоре и фауне чије скупљање и брање не угрожава њихов опстанак и др.

У следећој табели приказани су подаци о потенцијалној количини љековитог биља која се може сакупити по јединици површине, истраживање Шумарског факултета у Бањој Луци:

Р.бр.	Врста љековитог биља	Количина (кг/ха)
1.	Лазаркиња, мирисни броћ, броћника	0,816
2.	Ђурђевак	0,160
3.	Глог	0,296
4.	Раставић	1,710
5.	Клека	2,190
6.	Плућњак, медуника	1,272
7.	Купина	12,940
8.	Зова, базга	0,502
9.	Коприва	2,296
10.	Мирисна или модра љубичица	0,166

Слика 19. Потенцијане количине љековитог биља
Извор: Шумарски факултет, Бања Лука

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Из свега наведеног се може констатовати богат биодиверзитет љековитог биља и шумског воћа, са значајном потенцијалном количином која се може сакупити на посматраном подручју.

Откупна цијена споредних шумских производа омогућава додатну зараду у шумарству уз добру организацију, рационално сакупљање, сушење, дистрибуцију. Свакако да сакупљање, сушење, дорада и дистрибуција љековитог биља, шумских плодова, гљива и осталог, захтјева стручан и организован рад, па у том смислу треба сачинити посебан програм којим би обухватио:

- избор комерцијално значајних врста гљива, љековитог биља и осталих недрвних производа са којима располаже посматрано подручје;
- избор локација за откуп производа и њихово складиштење;
- избор локације за подизање сушара и хладњача.

Развојем искориштавања осталих шумских производа, настају могућности запошљавања дијела становништва и радника у шумарству који нису способни за тежи физички рад. Након израде програма потребно је извршити едукацију радника у откупним мјестима, а затим путем средстава јавног информисања упознати и заинтересовати локално становништво, а нарочито омладину, пензионере и незапослена лица, да могу да се ангажују на овим пословима уз адекватну надокнаду. Коришћење потенцијала недрвних шумских производа из шума Републике Српске је још увек на релативно ниском нивоу из више разлога. Кључни проблем је недовољна информисаност становништва како о могућностима коришћења, сакупљања и технологији прераде и пласмана, о комерцијалном значају недрвних производа, тако и информисаност становништва као потенцијалног корисника ових производа.

Један од највише коришћених производа из шуме су гљиве. Број и врста гљива које могу да буду предмет брања је велики, међутим са аспекта количине која се током године убере у природи, најзаступљеније су: Вргањ (*Boletus edulis*), Лисичарка (*Cantharellus cibarius*), Црна труба (*Craterellus cornucopioides*), Жежевка (*Hudnellum ferrugineum*), Рујница (*Lactarius deliciosus*).

Узгој буковаче на пањевима представља значајан потенцијал и идентификовани недрвни сировински ресурс. Узгајање буковаче на пањевима спречава изданачку способност пањева чиме се смањују трошкови одржавања засађених површина, а добија се приход од гљива. Према процјенама стручњака, при организованом сакупљању гљива могући су приноси и до 150 кг печурака по ха (у зависности од климатских услова у току године).

У богатој и разноврсној флори Републике Српске констатован је велики број врста биљака које имају љековита својства. Најпродаваније врсте су: кантарион, мајкина душица, одољен, боровница, шипак, хајдучка трава, глог, липа, матичњак, вранилова трава, зова. У мањим количинама може се вршити откуп осталог биља: боквица, кичица, коприва, дивљи бијели лук, плућњак и др.

Ове биљке у већим или мањим количинама садрже различита једињења, односно активне супстанце које се користе као љековита средства или сировине за израду лијекова. Неке љековите биљке су у толикој мери до сада искоришћаване да је њихов опстанак угрожен.

На подручју Националног парка „Дрина“, у шуми на шумским чистинама и погромима, расте велики број љековитих и јестивих биљака које се не користи довољно или трајно остају неискоришћене у шумама. Да би могли ефикасније користити ово природно богатство нужно је да познајемо не само инвентар љековитих и јестивих биљака, него и читав низ њихових својстава. Љековите биљке је потребно добро познавати, познавати вријеме када коју биљку беремо, или када беремо неке њене дијелове.

Шумски плодови који се највише користе су: шипак, боровница, клека, малине, купине, љешник, дивља јабука, орах и др. Плодови се користе за справљање џемова, слатког, компота, чајева и др. Брање, сакупљање, откуп и прерада шумских плодова су послови које могу да обављају и државна и приватна предузећа. Шумски плодови, љековито биље и гљиве представљају најзаступљеније недрвне производе шума на територији НП „Дрина“ са комерцијалног аспекта. Национални парк „Дрина“, свакако може рачунати на производњу и промет споредних шумских производа, јер се управо у томе налази и дио не занемарљиве материјалне добити.

У наставку дајемо кратак преглед најзаступљенијих врста љекобиља, недрвних шумских плодова и гљива, заступљеног на простору Националног парка, у складу са подацима и фотографијама (слике 20.-33.) уступљеним од стране менаџмента Националног парка.

Трава Ива

(лат. *Teucrium montanum*)

Најчешће се користи за припрему чаја. У току цвјетања се беру надземни цвијетови биљке и користе се осушени за припрему чаја. Има антиоксидативно и противупално дејство. Користи се за лијечење проблема варења, болести јетре, жучи, хемороида и других. Национални парк „Дрина“ Сребреница, организује и промовише данас, већ традиционалну манифестацију – „Дани траве иве“, која се одржава на Ивањдан на локалитету Бијеле воде.

Смиље

(лат. *Helychrysum arenarium*)

Листови Смиља су широки и издужени са длачицама. На врху биљке, такође прекривени длачицама налазе се цвијетови јаке жуте боје који цвјетају у периоду између маја и јула. Користи се осушен лист и може се користити за производњу етеричних уља, при чему се уз цвијет користи и стабљика. Ублажава грчеве, олакшава варење и ублажава тегобе, посебно код упале жучне кесе.

Кантарион

(лат. *Hypericum perforatum*)

Кантарион је вишегодишња зељаста биљка која расте на сунчаним мјестима, необрађеном земљишту и рубовима шума. Најчешће се употребљава за чај, тако што се користе осушени цвијет и листови, као и за прављење етеричних уља. Има љековито дјеловање за слuzокожу, против грчева, против болова, при лијечењу гастритиса и чира на желуцу. Његова уља су вијековима пријеки народни лијек против опекотина.

Горски пелин

(лат. *Artemisia absinthium*)

Вишегодишња је биљка, чија су љековита својства позната и користе се уназад 3000 година. Разграната је биљка, веома јаког и карактеристичног мириса, садржи етерично уље и танине. Цвјета између јула и септембра и користи се као додатак алкохолном пићу и за припрему етеричних уља и чајева. Најпознатији је због употребе приликом третирања и смањења тегоба гастритиса и осталих проблема у желуцу.

Невен

(лат. *Calendula officinalis*)

Невен је биљка која се користи у медицини, козметици као и у кулинарству. Састоји се од стабљике и наранџастих цвјетова са густо распоређеним латицама. Најчешће се прави маст и чај од невена. Користи се код запаљења јетре, уринарних инфекција, болести желуца и цријева. Такође, користи се код испирања рана и опекотина. Производња масти од невена је једна од прилика за развој руралне економије.

Сакупљање љековитог биља у чистим срединама, какве су наше шуме, национални паркови, резервати и заштићена подручја, предмет су скупа туристичких производа тих локалитета у којима ужива велики број људи, који се не устручава да плати новчану накнаду за тај рад.

Шумски плодови, тј. самоникле биљке представљају јестиве биљне врсте које расту без утицаја човјека. Најзаступљенији шумски плодови који расту на територији националног парка “Дрина“ а које је најбоље брати у вријеме зријења и уживати у њихових хранљивим и љековитим својствима су слиједеће:

Трњина

(лат. *Prunus spinosa*)

Трњина је, како јој и само име каже, трновита биљка, помало заборављена ине кориштена као некада, која се сматра претком шљива. Расте на грму и плодови су плаве боје. Цвјета крајем пролећа, а у јесени сазријева. Код ове биљке могу се користити се плодови, цвијет и кора. Јестива је, има бројна љековита дејства и може се користити на различите начине за припрему чаја, али и као ароматични додатак ракији од шљива.

Сријемуш

(лат. *Allium ursinum*)

Сријемуш, пријемуш или медвјеђи лук, самоникла је биљка из породице лукова, позната као дивљи или медвјеђи лук. Посједује велику хранљиву вриједност, нарочито свјеж, у првим мјесецима пролећа. Сремуш расте у влажним подручјима листопадних шума. У исхрани се користе листови и луковица, а такође је позната и употреба сријемуша у народној медицини. Производња тинктуре од сријемуша из цертификованих шума је свакако прилика.

Брусница

(лат. *Oxycoccus*)

Брусница је богата антиоксидансима и даје 46 килокалорија на 100 грама плода. Зимзелена је, патуљаста, жбунаста биљка која расте у веома влажним подручјима. Плодови бруснице су црвене бобице, глатке текстуре и слатко-киселог укуса и налазе се у веома широкој примени како у прехранбеној индустрији и у медицини с обзиром да је благотворна због смањивања ризика за добијање болести срца и крвних судова. Богата је антиоксидансима и витамином Ц.

Клека

(лат. *Juniperus*)

Клека, или смрека, вишегодишња је биљка из породице чемпреса са игличастим лишћем и ситним бобичастим плодовима тамно плаво-љубичасте боје, балзамичног до слабо горког укуса. Цвјета од априла до јуна, плодоноси у јесен наредне године. Бобице клеке се могу сушити и користити даље због својих љековитих својстава. Клека је диуретик, антисептик, карминатив, стомахик и антиреуматик. Плод помаже код мокраћних и тегоба са бубрезима.

Боровница

(лат. *Vaccinium myrtillus*)

Боровница је малени вишегодишњи грм који спада у врсту дивљег воћа. Цвјета у мају и јуну, а плодови сазријевају у јулу и августу. Плод је јако укусан, плаво-црне боје. Јако је богата гвожђем и витаминима па се користи у лијечењу анемије. Плодове је најбоље користити у свјежем стању или као сок, а од плодова и листова се припрема чај, укусни и квалитетни сирупи, џемови, компоти и др., само што се кувањем боровнице губи витамин Ц.

По броју врста, гљиве спадају у најраспрострањеније организме на планети земљи иако се број самониклих гљива у природи смањује из дана у дан инвазивним и негативним антропогеним дјеловањем, не чувањем и сталним загађивањем животне средине.

Смрчак

(лат. *Morchella conica var. carnea*)

Смрчак припада јестивим гљива и јако је цијењена гљива због лијепог укуса и пријатног мириса, нарочито у француској кухињи. Постоји више врста, и неке од њих се могу наћи у националном парку. Ова врста гљиве је јако популарна за брање. Расте у прољеће и већ дуже времена представља једну од најкомерцијалнијих гљива, која се продаје током цијеле године, било као сирова или осушена.

Вргањ

(лат. *Boletus edulis*)

Вргањ спада међу најпознатије врсте гљива на простору Националног парка и шире. Може бити прољећни вргањ и јесењи. Иако слични, прољећни вргањ расте на пропланцима и сунчаним регијама као и на земљишту прекривеном маховином, док јесењи вргањ најчешће расте око четинарског дрвећа и може се наћи у шуми. Обије врсте су јако популарне у кулинарству због сочног и укусног „меса“.

Рујница

(лат. *Lactarius deliciosus*)

Представља врста јестиве и јако укусне гљиве која расте у симбиози са четинарима. Расте од љета до јесени у зимзеленим шумама, а посебно испод борова, на влажним травњацима и поред шума. Наранцасто-црвене боје је и састоји се од шешира гљиве и дршке који су јако меснати и сочни док је гљива млада. Постоји приближно 450 врста рујнице, и веома су погодне за поховање, динстање и разне паприкаше, али их сладокусци највише воле као гриловане на жару.

Лисичарка

(лат. *Cantharellus cibarius*)

Отпорна је на све паразите и микробе, наранцасто је жуте боје и лијевкастог облика. Расте у симбиози са коријенима листопадног и зимзеленог дрвећа (нарочито храста и јела) и на маховини. Расте од краја прољећа до краја јесени. Позната је, те се много скупља за јело. Богата је витамином Ц, и веома погодна за разне начине припреме, поготово је добра за сушење и киселење. Убија све врсте вируса, чисти јетру.

И поред недавно донесеног Правилника о условима коришћења и начину сакупљања осталих шумских производа у шумама и на шумским земљиштима у својини Републике Српске, којим се ограничава износ до 1 кг гљива, љековитог биља, шумског воћа или пужева из шума у власништву Републике Српске, недрвни шумски производи и даље представљају сигуран извор дијела прихода руралног становништва као подршка раду руралне економије.

9.1.2 Органско дивље сакупљање

Обзиром да је подручје НП “Дрина” еколошки здраво окружење и да се сакупљање врши без механизације, органско тржиште представља једну од изводљивих опција, којој се треба окренути у блиској будућности.

Глобална потреба за овим производима и даље расте, а продаја се повећава за преко 3.5 милијарди евра годишње, према подацима Савјета органске пољопривреде. Наводе се процјене органског мониторинга које кажу да је међународна продаја достигла 30 милијарди евра 2006. године, двоструко више него 2000. године. Најважнија тржишта увоза органских производа су и даље Европска Унија, Сједињене Државе и Јапан.

Услови органског дивљег сакупљања

Према Европској регулативи (ЕЕЦ) 2092/91, Национални органски програм Сједињених Држава (US National Organic Program, НОП), тумачење стандарда ЈАС и ЦЕРЕС¹⁷.

1. Шта значи дивље органско сакупљање:

- мора бити одрживо
- не смије штетити животној средини
- мора се вршити у незагађеним подручјима и на чистим мјестима
- мора бити добро документовано, а производ се може пратити до његовог поријекла.

2. Одрживост:

- прекомјерно искоришћавање врста се мора избјећи
- врсте које се налазе на црвеној листи, или су на други начин угрожене, се не смију искоришћавати
- општењења биљака се морају свести на минимум
- као опште правило, не више од 60 % цвијећа и лишћа, не више од 70 % воћа и не више од 5 % корјења или коре се мора сакупити са одређене локације; овај проценат може бити већи за неке врсте, али много нижи за друге
- компанија мора извршити процјену расположивих ресурса сакупљених врста
- надлежни орган мора утврдити детаљна правила сакупљања за све врсте.

3. Штете које се наносе окружењу:

- сакупљање не смије уништити или угрозити станиште или храну за друге организме
- сакупљачи не смију за собом остављати смеће, изазивати шумске пожаре, вршити бесправан лов, итд.

4. Незагађна подручја и мјеста. Сакупљање се не смије вршити:

- у близини већих градова, индустријских центара и нуклеарних објеката
- у близини путева
- на засађеним и затрављеним површинама
- у шумама, гдје су коришћени шумски инсектициди у протекле 3 године

¹⁷ Извор: ЦЕРЕС интернет страница: http://www.ceres-cert.com/en_wild_collection.html

ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

- на удаљености од 20 м од поља гдје су распрскивани пестициди (50 м у случају воћњака са распрскивачима високог притиска)
- у близини депонија (20 до 100 м, зависно од величине депоније), жељезнице и других локалних извора загађења

5. Обука и супервизија сакупљача:

- сакупљачи морају бити адекватно обучени у смислу техника искориштавања, максималних количина за искориштавање (види 2), нарушавања животне средине (види 3) и одговарајућих мјеста за сакупљање (види 4)
- спровођење ових правила мора надгледати надлежни орган; то се на најбољи начин може остварити када се сакупљање врши у организованим групама.

6. Евиденција, сљедљивост и ознаке:

- одговорна компанија или особа мора представити органски менаџмент план,
- мора се урадити детаљна мапа (пожељно 1 : 50.000, али не мања од 1 : 250.000) подручја гдје се врши сакупљање; мјеста гдје се врши сакупљање, мјеста продаје на велико и критична подручја (види 4) се морају означити на мапи
- евиденција о купљеним, ускладиштеним, транспортованим и продатим количинама се мора водити на свим нивоима
- оператери треба да теже сљедљивости, макар до нивоа локалних мјеста сакупљања
- сви ускладиштени, транспортовани и продати производи се морају адекватно означити, при чему ознаке обухватају податке о производу, количини, поријеклу, датуму паковања, органском стању и институцији која је издала сертификат
- осим тога, ЈАС захтијева евиденцију о „градирању“: прије продаје производа са логотипом ЈАС-а, произвођач мора извршити двоструку провјеру и евидентирати испуњавање ЈАС стандарда

7. Руковање након сакупљања, чистоћа:

- контакт са загађујућим супстанцама се мора избјегавати током руковања производима након њиховог сакупљања (транспорт, сушење, замрзавање, складиштење, итд.)
- могући загађивачи укључују детергенте, средства за дезинфекцију, средства за дератизацију, фумиганти, заштита дрвета, итд.
- током сакупљања и на свим мјестима сакупљања, производима се мора руковати у адекватним санитарним условима

9.1.2.1 Производни потенцијали недрвних шумских производа

Недрвни шумски производи данас заузимају све значајније мјесто у шумарској политици бројних земаља, тако да се приходи од њиховог коришћења рапидно приближавају приходима оствареним класичном производњом шумских дрвних сортимената. Случајеви Чешке, Литваније и Финске представљају примјере као радити на ефикаснијем коришћењу ових производа. У сваком од ових случајева очигледно је да су недрвни шумски производи значајан извор запошљавања и прихода, уз давање доприноса развоју рекреативног туризма.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Недрвни шумски производи представљају значајан допринос економији ових земаља. Међутим, битна карактеристика сакупљања недрвних шумских производа је велика годишња варијација у приносу, у уроду, која управо објашњава њихово недовољно комерцијално коришћење. Уз одређена инвестициона улагања и добром организацијом могу се сакупити значајне количине недрвних шумских производа. Око 20% љекова у модерној фармацеутској индустрији добија се од шумског љековитог биља. Већина биљака које се користе у традиционалној медицини потичу из шумских подручја. У неким случајевима претјерано коришћење је довело до нестанка одређених врста.

У Републици Српској недрвни шумски производи још увијек немају запажен комерцијални значај, а и плантажна производња љековитог биља је на релативно ниском нивоу. Ипак, у перспективи треба размишљати о већем учешћу гајених врста, поготову љековитих биљака и бобичастог шумског воћа. Велики део недрвних шумских производа може бити сматран као алтернатива за пољопривредне производе који могу да се производе у великом обиму без употребе хемијских средстава. Могући облици развоја предузетништва у оквиру производње и прераде лековитог биља, који се могу развити уз Национални парк „Дрина“ су:

- мале породичне плантаже љековитог и ароматичног биља,
- мала приватна предузећа и погони за откуп и прераду лековитог и ароматичног биља,
- организовано сакупљање и прерада самониклог лековитог и ароматичног биља у брдско-планинским подручјима какво је подручје Националног парка „Дрина“, и др.

Треба више радити на затварању цјелокупног процеса производње до финалног производа. Почев од производње на малим приватним породичним плантажама, па преко малих лабораторија за испитивање и малих предузећа за прераду, до израде одговарајућих препарата и мелема и њихове продаје у биљним апотекама или на страном тржишту.

Слика 34. Поглед на потенцијале и пространство Националног парка „Дрина“
Извор: пројектни тим, марта 2021. године

Инвестиција неопходна да би се засновао процес производње зависи од производног капацитета и технолошког нивоа. Производне капацитете је потребно ускладити са сировинским потенцијалима подручја са којима се подижу прерађивачки капацитети. Опрема за прераду лековитог биља и печурака у малим погонима не захтјева веће инвестиције и састоји се од: сушаре, ваге, пакерице, хладњаче, складишног простора, надстрешнице или зиданог објекта. Ефикасност процеса производње повећава се набавком мобилне сушаре, вакумске пакерице и др. Поред ове опреме потребно је набавити средства за транспорт производа, као што је покретна хладњача и транспортно средство за превоз радника који сакупљају ове производе.

На европском тржишту многи од ових производа имају високу цијену и јако су тражени у оба стања: сировом и прерађеном. Продаја природне козметике у Европи брзо расте, са приходима који се удвостручавају сваких неколико година. Главни покретачи раста тржишта су већа дистрибуција и повећање тражње за природном козметиком. Највећи дио потражње за природном козметиком се првобитно односио на потрошаче који су патили од тегоба као што су иритација коже и осип. Међутим, задњих година се проширила база потрошача. Природна козметика добија примат, јер садржи мале количине потенцијално штетних супстанци, као што је парабенс. Други потрошачи се окрећу природној и органској козметици због функционалних природних састојака и/или слједљивости органских састојака.

Доступни ресурси, потенцијална тржишта, заинтересовани берачи, економско окружење и профит су кључни фактори од којих зависи будућност коришћења недрвних шумских производа.

9.1.3 *Лов и риболов*

Недоумица око тога шта је лов у савременим условима – спорт, забава, туристичка атракција, привредна грана или од свега тога помало, још увек чека разрјешење. У свијету који свој напредак дугује, условно речено, „насиљу“ технологије, лов је све чешће, између осталог, уточиште за оне који природу воле, поштују њене законе и активно учествују у њеној заштити. На дугој страни, ловни туризам, уклопљен у савремене строге законе очувања животне средине, високо је профитна туристичка дјелатност, која може да упосли значајне капацитете у ловству, угоститељству, шумарству и производњи хране.

Лов данас није више само привилегија богатих. Можда је тиме изгубио на ексклузивности, али је свакако добио на хуманости. Лов зближава људе. Ловци у природу одлазе прије свега због дружења са другим ловцима, љубави према природи, као и жеље да бораве у пределима недоступним обичним туристима. Последњих година све чешћи су „фото-сафари“, „фото лов“, активности гдје ловци, „наоружани“ дигиталном техником настоје да дођу до добре фотографије неке дивљачи. Ревитализација ловишта на територији Републике Српске, која има изванредне ловне потенцијале, у којима су некада европски ловци остављали позамашна девизна средства.

Нажалост, протеклих година, пропадање на свим плановима није мимоишло ни ловство, ни ловни туризам. Мало се улагало у ловишта, криволов је цветао, ловишта осиромашила, а ловци из Европе, без обзира на висок рејтинг наших ловишта, због превирања и ратова који

ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

су нас пратили, одлазили у Мађарску, Бугарску, Чешку, Словачку, гдје је понуда усклађена са захтјевима високоплатежног госта, а правила понашања са строгим свјетским и европским стандардима очувања животне средине.

Ако се зна да у Европи има близу седам и по милиона регистрованих ловаца, а да су 10 одсто њих тзв. транснационални европски ловци, односно они који обично лове ван граница своје земље и који у просјеку на то потроше око 3.000 евра годишње, долази се до прихода који не мог убити занемариви. У нашим ловиштима, какво је у Националном парку, постоје повољни услови за узгој и коришћење срнеће дивљачи, медвједа, дивље свиње, зечева, фазана...

Расположиви подаци о ловним ресурсима говоре да се ради о значајним ресурсима, чији пуни потенцијал није у довољној мјери искоришћен. Истовремено, уочено је да се у појединим газдинствима, и поред чињенице да располажу значајним капацитетима ловишта, не остварују приходи по основу одстрела, чиме се пропуштају значајне економске користи. У Мађарској, на примјер, ловство не само што значајно судјелује у повећању укупног прихода него доноси и добит. У дионичком друштву Егер на сјеверу Мађарске ловство у укупном приходу судјелује са 12 посто.

Ловиште Сушица се налази у оквиру Националног парка „Дрина“ и простире се на надморској висини од 291 м до 1525 мнв, и једно је од најатрактивнијих ловишта на ширем подручју источне Републике Српске, са бројним медвједима, вуковима, дивокозама, срнама, дивљим свињама, као и ситном дивљачи попут зеца или куне. Већ изграђени видиковци, ловнотуристичка инфраструктура која укључује стазе за шетање, чеке за осматрање животиња и лов дивљачи, хранилишта, поготово ловачку кућа у близини језера Перућац је позитиван примјер и темељ даљег развоја ловног туризма у Националном парку „Дрина“.

Перућац је вештачко језеро које се једним дијелом налази на подручју Републике Српске, а другим дијелом на подручју Србије. Језеро је настало преграђивањем ријеке Дрине браном, за потребе изградње хидроелектране „Бајина башта“. На територији Националног парка „Дрина“ језеро се налази у дужини од 30 км, док је иначе укупна дужина језера Перућац 52 км.

Температурни услови, нарочито у прољећним мјесецима су повољни за мријест и живот риба у језеру. Рибљи фонд који се данас среће у акумулационом језеру Перућац углавном је настао на бази рибљих врста које су претходно насељавале ток Дрине.

Риболов је јако популаран како на језеру тако и на ријеци Дрини. Младица, липљен, мрена и поточна пастрмка у Дрини досежу максималне величине, због чистине ове ријеке те су међу омиљеним врстама за риболовце. Осим популарности риболова ових рибљих врста, потенцијал нуде и шкобаљ, лен, плотица, сом и шаран.

Слика 35. Риболовац са капиталцем
Извор: Национални парк „Дрина“

10 МАРКЕТИНШКИ АСПЕКТ У СЛУЖБИ РАЗВОЈА

Промоција заштићеног подручја замишљена је као инструмент унапређења туристичке функције НП „Дрина“ и што боље усклађености с његовом научно-образовном функцијом на начелима одрживог развоја, те она као таква има одређене специфичности. Исте се односе на приступ формирању туристичког производа који није класични туристички производ, већ - доживљај. Темељни елемент који НП „Дрина“ диференцира и чини другачијим је доживљај који се нуди посјетиоцима кроз дефинисање имиџа, који има три темељне претпоставке:

- врхунски квалитетан, очуван и разнолик простор,
- јединствен природни феномен,
- могућност стицања богатих и јединствених искустава упознавањем НП „Дрина“.

Слика 36. Манастир Карно као дио интегралног садржаја Националног парка „Дрина“
Извор: пројектни тим априла 2021. године

Национални парк посјетиоцима треба да нуди одређене садржаје (смјештај, прехрана, спорт, анимација) чија препознатљивост у односу на остале сличне садржаје који се нуде у околини мора да произлази из чињенице да су ти производи у својим елементима прожети основним принципима заштите националних паркова: јединственост, квалитета, едукација, здравље.

Промоција и маркетинг Националног парка треба да се базира на сљедећим смјерницама:

- осигурати потпуну контролу пословних дјелатности с аспекта заштите и утицаја на околину, и

ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

- кроз презентацију омогућити стално подизање степена заштите поклањајући пажњу едукацији посјетиоца и подизању њихове свијести о заштити парка.

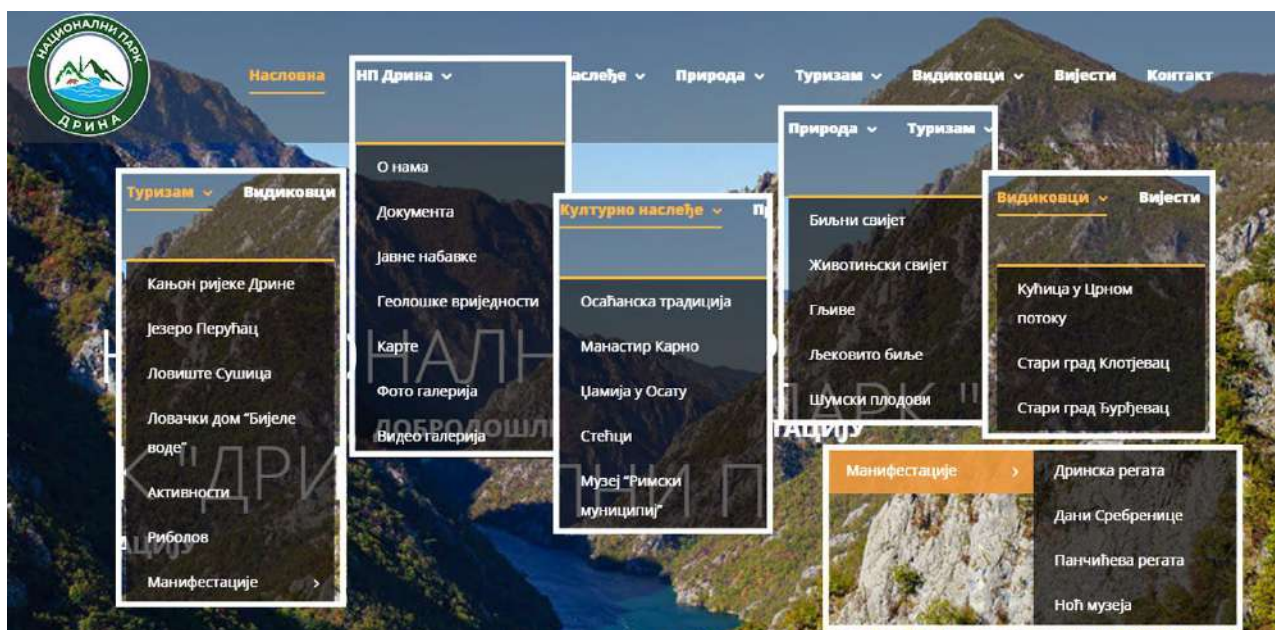
Маркетиншке активности су „одрживе“, односно требају бити стављене у функцију екологије, одрживости и заштите. Подразумијевају стварање повољног општег имиџа, едукацију запослених, оглашавање на међународном и домаћем тржишту, израду едукативних материјала за промоцију и продају (плакати, брошуре, леци, кувари, букмаркери...), осмишљавање промотивних викенд аранжмана, наградних попушта, одржавање едукативних радионица, промоцију спорта кроз бициклизам, лов и риболов и сл.

Под претпоставком да је најважнији разлог успоставе националног парка очување природе, да је други аксиом заштита, онда би трећи постулат била едукација коју проводи реклама и презентација – маркетинг.

У том контексту маркетинг је функција туризма у заштићеном подручју путем којег се посјетиоцу даје прилика да спозна природне законе, међусобне односе дијелова природе, те да уважи њихове природне разноликости.

Маркетинг заштићеног подручја у потпуности је подређен заштићеном подручју, али је и у могућности користити све прихватљиве облике дјеловања „класичног“ маркетинга којима ће заштићено подручје у адекватној мјери бити валоризовано.

Иако се финансијски ефекти промоције и маркетинга често наводе као релевантни, у смислу повећања нивоа заштите (за што су неопходна финансијска средства), битан је и резултат у смислу проширења свијести о вриједности заштићеног подручја кроз публикације, промотивне материјале, одржавање радионица за дјецу или школе у природи, односно публикавање одређених научних и стручних публикација које ће да допринесу повећању нивоа знања и колективне свијести о ултимативној потреби заштите природе.

Слика 36. Промоција понуде на почетној интернет страници Националног парка
Извор: Национални парк „Дрина“ Сребреница

11 АНАЛИЗА СТАТУСА И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине скуп је активности и мјера за спречавање опасности за животну средину, настанка штете и/или загађивање животне средине, смањивања и/или отклањања еколошке штете нанесене животној средини, те поврата квалитета животне средине у стање прије настанка еколошке штете.

Показатељи угрожености шума и шумских земљишта Републике Српске, Босне и Херцеговине долазе из прошлости и садашњости. Због конфигурација, великих нагиба и састава тла, те дугогодишње (већ више од једног вијека) интензивне експлоатације (често и непланске сјече) њених шума, Босна и Херцеговина је једно од најерозивнијих подручја у Европи и најугроженије ерозивно подручје на Балкану. Еколошка пустиња херцеговачког крша је на површини од око 722.000 ха.

Овдје су шуме потпуно девастиране, нестају. Ерозија овог огољелог, каменитог и стрмог подручја је јако изражена. Угрожен је биодиверзитет ријетких врста земаљских биљака. Минирана подручја заузимају површину од око 540.000 ха. Поготово је у овим областима усљед ратних дејстава оштећен шумски фонд. Посљедње грло дивљачи нестаје од мина. Блокирано је преко милион метара кубних годишњег етата (обима сјеча).

Слика 37. Поглед на простор Националног парка „Дрина“
Извор: пројектни тим, марта 2021. године

ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА

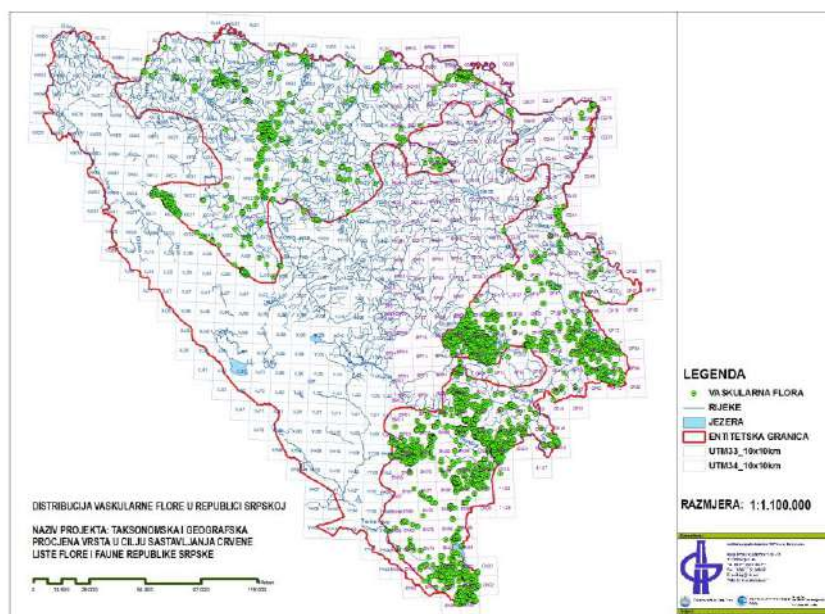
са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Градација инсеката 1998/99. године је захватила око 260.000 ха четинарских шума у Републици Српској, Босни и Херцеговини. Дошло је до масовног сушења већих комплекса шума. Пропала је дрвна сировина. Ова штеточина се шири и изван подручја Републике Српске, Босне и Херцеговине, чиме је угрожен шумски систем четинарских шума Европе у цјелини. Лишћарске шуме сјеверног дијела Републике Српске, Босне и Херцеговине напада губар, који се такође шири према сусједним државама. У угроженим (сувим) шумама чести су шумски пожари и друге неповољне појаве.

У шумама и на шумским земљиштима Републике Српске, Босне и Херцеговине има преко хиљаду активних ерозивних подручја са којих се годишње однесе преко 20 милиона метара шумског земљишта. Нестају приземне флора и фауна, које се на огољеном простору тешко обнављају, шумске саобраћајнице су затрпане.

Претјерана и нелегална сјеча шума уз шумске комуникације угрожава шумски фонд; мијења се биодиверзитет флоре и фауне и све чешће настају ерозије и поплаве. Пресушују извори питке воде и осјећа се промјена микроклиме. Организационо-кадровска структура и лоши економски ефекти шумарства Босне и Херцеговине угрожавају могућности унапређења и проширења шумског фонда овог подручја.

Нема дугорочног развоја шумарства, организациона структура система не даје очекиване ефекте и само у току рата Републике Српске, Босне и Херцеговине је напустило преко 320 дипломираних инжењера шумарства, или чак 30%. “Црвена листа“ флоре и фауне Републике Српске¹⁸ проширује се ријетким и проријеђеним врстама биљака и животиња. На запуштеном, оштећеном и девастираном шумском земљишту расту корови. Аутохтона флора и фауна нема услова за раст, нестаје док се љековито, ароматично и јестиво биље, шумски плодови и гљиве не користе адекватно постојећем потенцијалу, могућностима и потребама за њихову одрживу економску валоризацију.

Слика 38. Дистрибуција васкуларне флоре у Српској
Извор: Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа

Све су то изазови који траже системски одговор власти Републике Српске, Босне и Херцеговине уз непрекидан и активан рад институција на терену каква је Национални парк.

¹⁸ <https://nasljedje.org/crvena-knjiga-i-crvena-lista>

12 ЗАКЉУЧАК

Туризам је једна од водећих привредних грана и постао је прека потреба савременог човјека. Провођење одмора (зима. љето), коришћење викенда за одмор, обиласци знаменитих мјеста, лијечење у бањама, одржавање конгреса, пословни ручкови, сафари, крстарења, и сл. постали су масовна појава која подразумијева опуштеност, безбрижност, доживљај и лијеп провод уз одрживо искориштавање природних добара која окружују модерног човјека.

Међутим, све то, поготово у нашем, транзиционом друштву, увијек оптерећеном недостатком финансија, не прате адекватно и активности које континуирано обезбијеђују висок квалитет услуге који савремени туриста очекује за узврат.

Свака земља која поседује значајна природна богатства, без обзира на властиту финансијски (не)моћ, може их валоризовати кроз екотуризам, а прије свега, кроз интеграцију сеоског и екотуризма. Такав је случај и код нас, у Републици Српској, Босни и Херцеговини, која, да би у томе била успјешна неопходно је да:

- изгради озбиљан приступ државног апарата на свим нивоима кроз стварање почетних услова и мотивацију, те да активира локалну самоуправу,
- реализује неопходну инфраструктуру за сеоски и екотуризам,
- гдје год је то могуће интегрише сеоски и екотуризам,
- врши континуирану и интензивну обуку као и освајање нових знања и начина, у циљу подизања еколошке свијести становништва,
- у потпуности примјени међународне стандарде: ISO 9000, ISO 14000 и Green Globe 21. и изврши сертификацију интегралног система сеоског и екотуризма,
- успостави непрекидни мониторинг стања области (провјере на лицу мјеста, праћење уз помоћ сателита, еко полиција) и систем континуираних унапређења,
- успостави флексибилни, снажни и одговорни маркетинг истичући властите особености и компаративне предности у односу на најбоље примјере других, сличних локација,
- промовише програме истраживања стања и заштите животне средине,
- повећа интегрисани спектар производа, понуде, услуга и увезаних садржаја у екотуризму, водећи увијек рачуна о заштити животне средине.

Једини прави и успјешан пут за истинску валоризацију, употребу и коришћење природних добара као алата у развоју екотуризма и њиховој суштинској интеграцији у свакодневни живот, планове и рад Националног парка „Дрина“ је плански, свеобухватан и одговоран приступ проблематици трајног очувања животне средине у сарадњи са другим заинтересованим странама, прије свих са локалним становништвом руралних дијелова у и око Националног парка „Дрина“.

На тај начин заштитиће се и природна богатства и аутохтона култура народа Сребреничког краја, а за добробит садашњих, али и будућих генерација које долазе.

**ПИЛОТ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЗА УПОТРЕБУ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА У И УЗ
НАЦИОНАЛНИ ПАРК „ДРИНА“ СРЕБРЕНИЦА**

са освртом на потенцијале одрживог искориштавања недрвних шумских производа, туризма, рекреације...

Прилози:

Карте националног парка „Дрина“ Сребреница

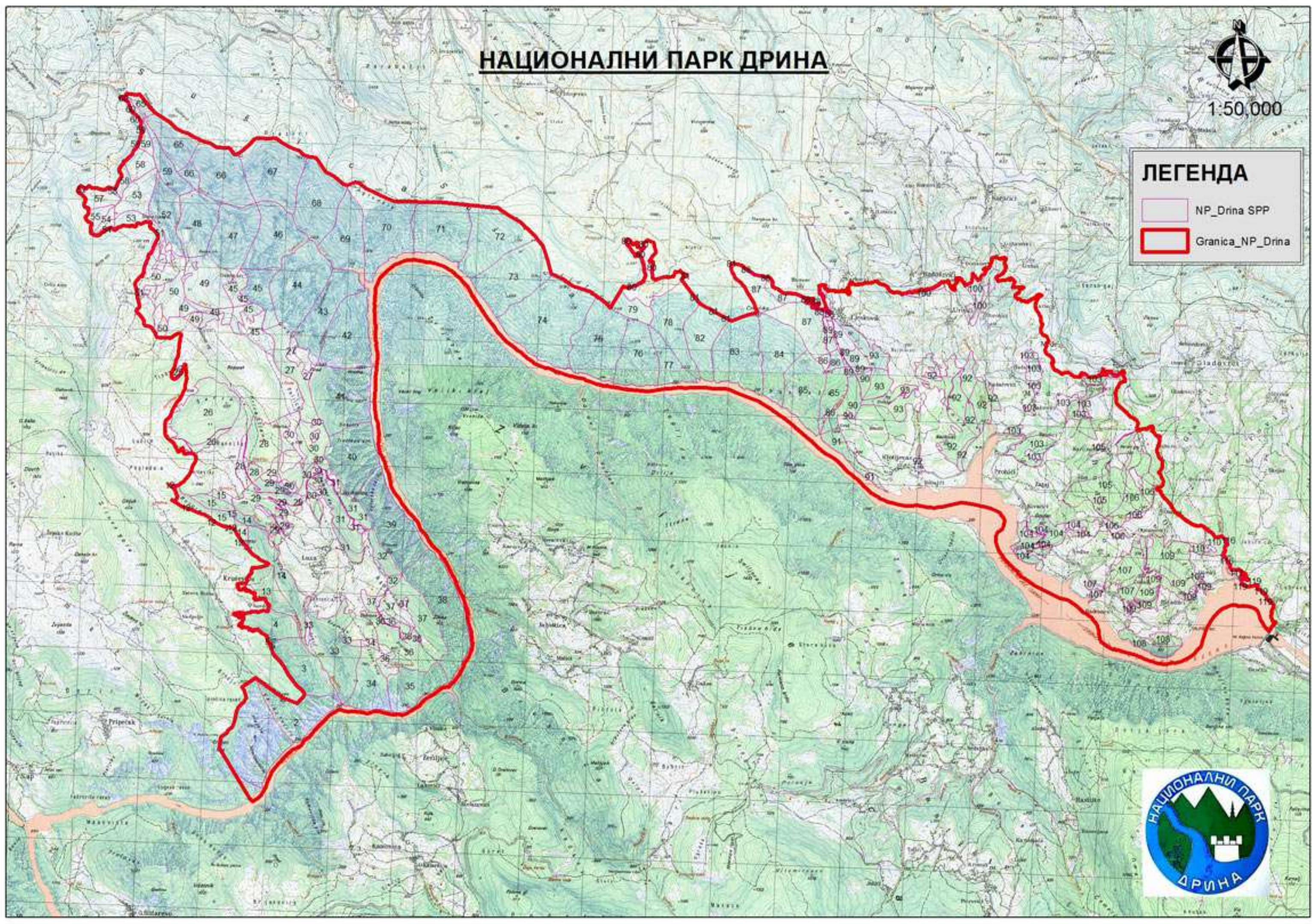
НАЦИОНАЛНИ ПАРК ДРИНА

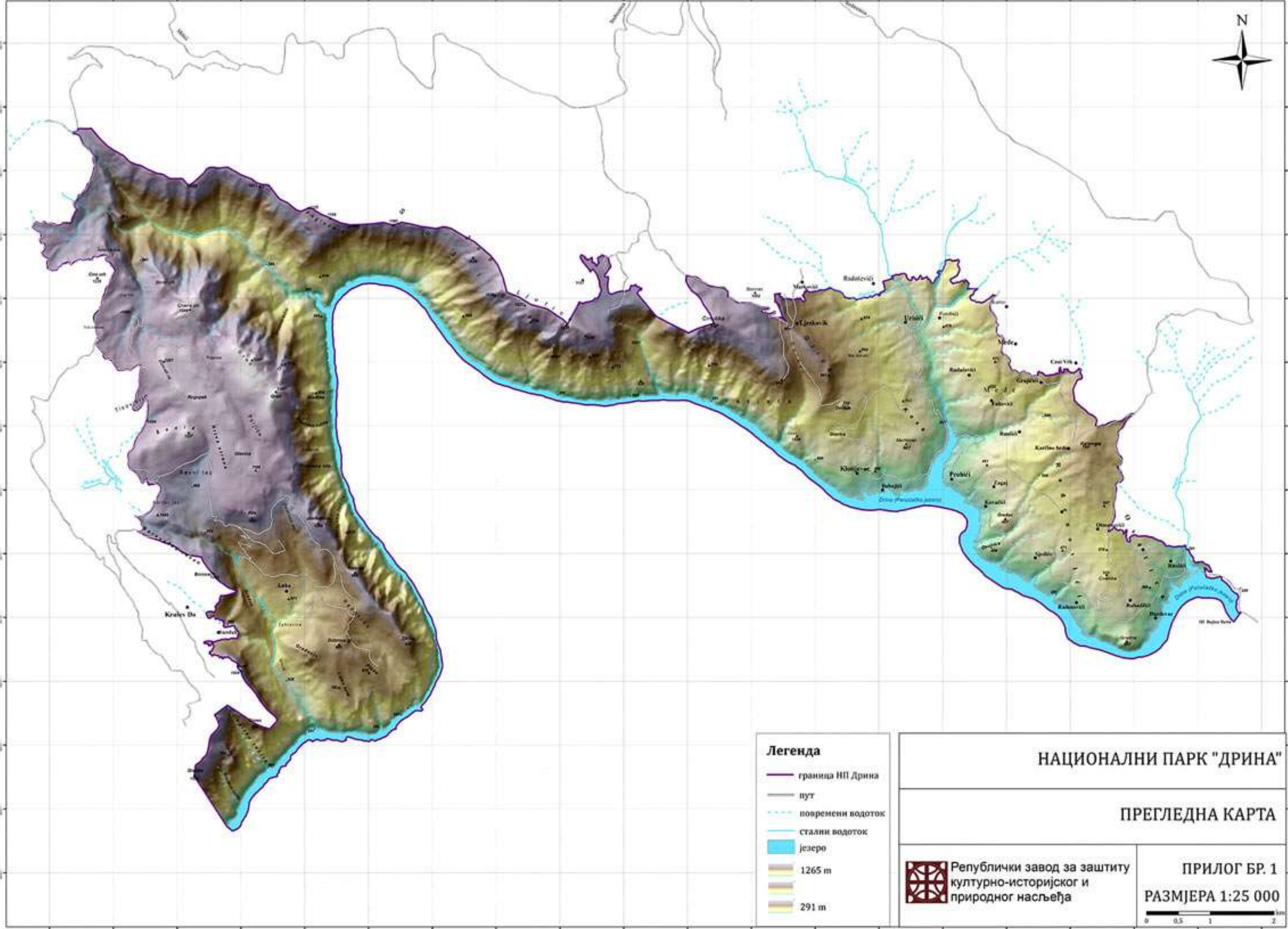

1:50,000

ЛЕГЕНДА

- NP_Drina SPP
- Granica_NP_Drina

- Легенда**
- граница НП Дрина
 - пут
 - - - - - повремени водоток
 - стални водоток
 - језеро
 - 1265 m
 - 291 m

НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

ПРЕГЛЕДНА КАРТА

Републички завод за заштиту
културно-историјског и
природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 1
РАЗМЈЕРА 1:25 000

Дрине поточе са западнимог Штарова Пучка

Дрина са источнимог Брањег вика

Црна бора у Дреници

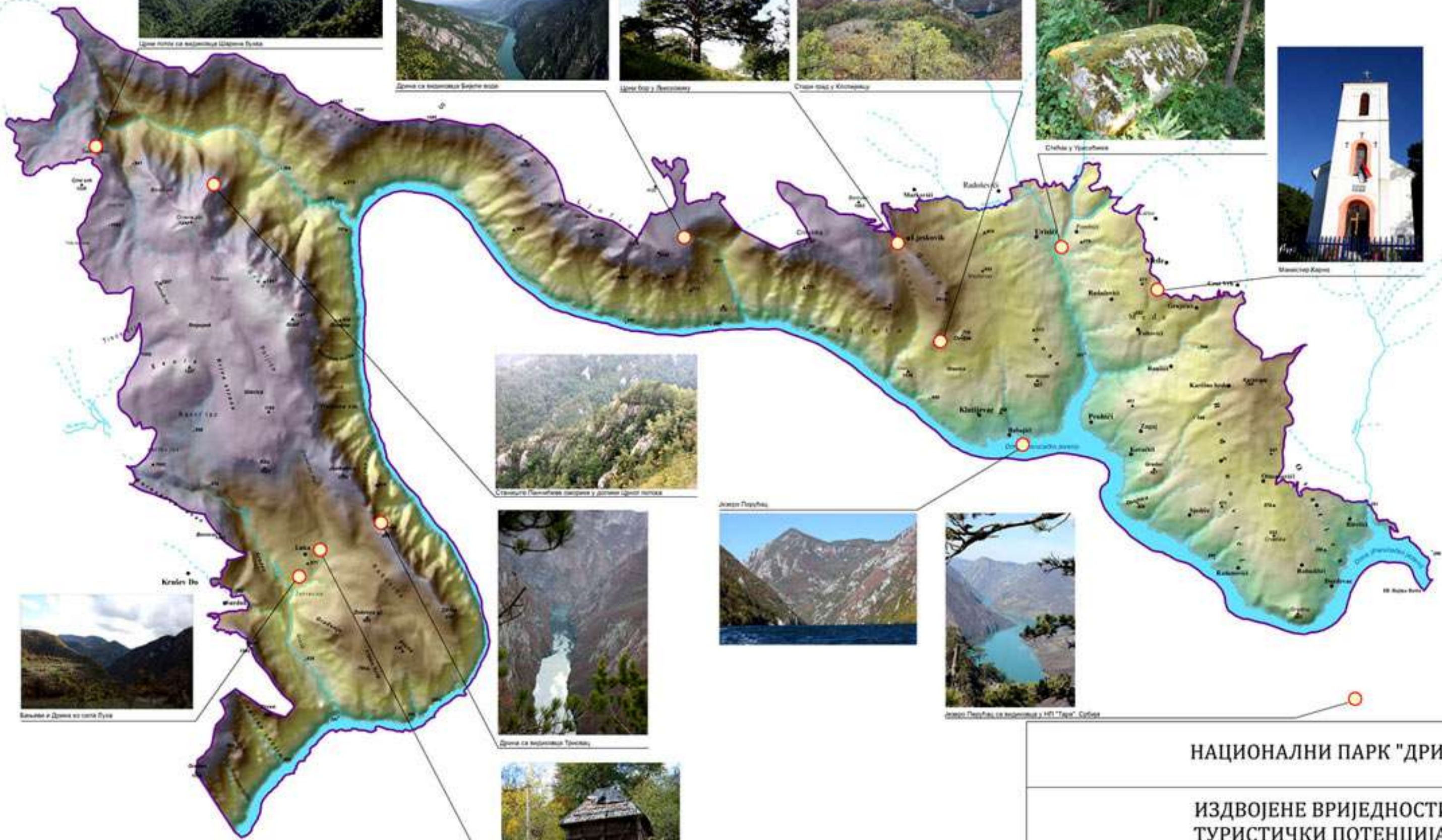
Стара црква у Котарци

Стећак у Врбосици

Манастир Карпе

Старице Панаџићеве на планини у долини црне пољске

Дрина са водопадам Треница

Јастреб Пашућ

Јастреб Пашућ са водопадам у НП "Тара", Србија

Баница и Дрина до села Пуца

Одбрањски тип народног градитељства, село Пуца

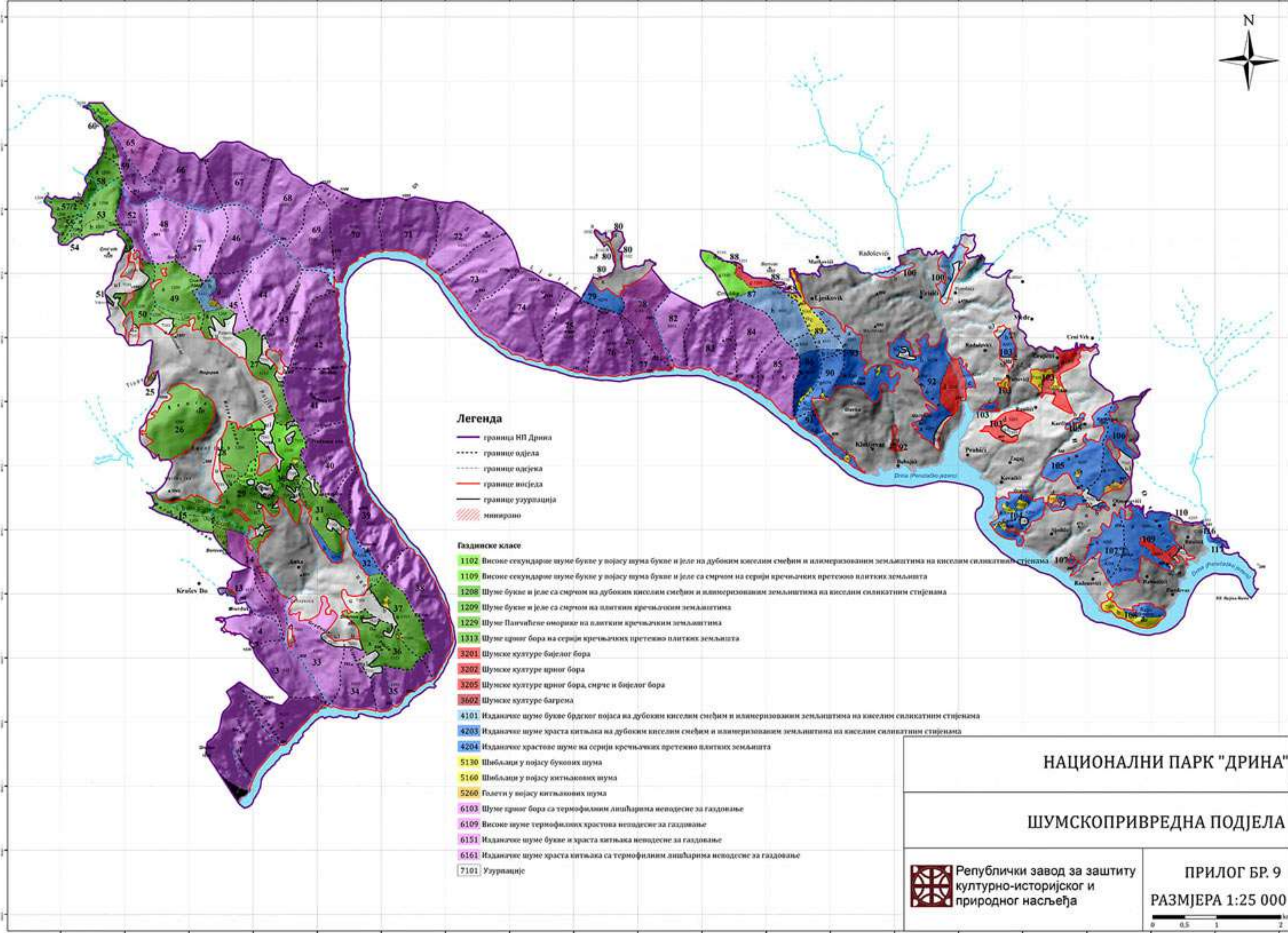
НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

ИЗДВОЈЕНЕ ВРИЈЕДНОСТИ И ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Републички завод за заштиту
културно-историјског и
природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 13
РАЗМЈЕРА 1:25 000

Легенда

- граница НП Дрина
- - - - - границе одјела
- - - - - границе одјека
- границе посједа
- границе узурпација
- //// минерано

Газдинске класе

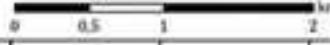
- 1102 Високе секундарне шуме буке у појасу шума буке и јеле на дубоким киселим смеђим и илимеризованим земљиштима на киселим силикатним стијенама
- 1109 Високе секундарне шуме буке у појасу шума буке и јеле са смрчом на серији кречњачких претежно плитких земљишта
- 1208 Шуме буке и јеле са смрчом на дубоким киселим смеђим и илимеризованим земљиштима на киселим силикатним стијенама
- 1209 Шуме буке и јеле са смрчом на плитким кречњачким земљиштима
- 1229 Шуме Панчићеве оморике на плитким кречњачким земљиштима
- 1313 Шуме црног бора на серији кречњачких претежно плитких земљишта
- 3201 Шумске културе бијелог бора
- 3202 Шумске културе црног бора
- 3205 Шумске културе црног бора, смрче и бијелог бора
- 3602 Шумске културе багрена
- 4101 Иданичке шуме буке брдског појаса на дубоким киселим смеђим и илимеризованим земљиштима на киселим силикатним стијенама
- 4203 Иданичке шуме хрста китњака на дубоким киселим смеђим и илимеризованим земљиштима на киселим силикатним стијенама
- 4204 Иданичке хрстове шуме на серији кречњачких претежно плитких земљишта
- 5130 Шибљаци у појасу букових шума
- 5160 Шибљаци у појасу китњакових шума
- 5260 Пољети у појасу китњакових шума
- 6103 Шуме црног бора са термофилним лишћарима неводесне за газдовање
- 6109 Високе шуме термофилних хрстова неводесне за газдовање
- 6151 Иданичке шуме буке и хрста китњака неводесне за газдовање
- 6161 Иданичке шуме хрста китњака са термофилним лишћарима неводесне за газдовање
- 7101 Узурпације

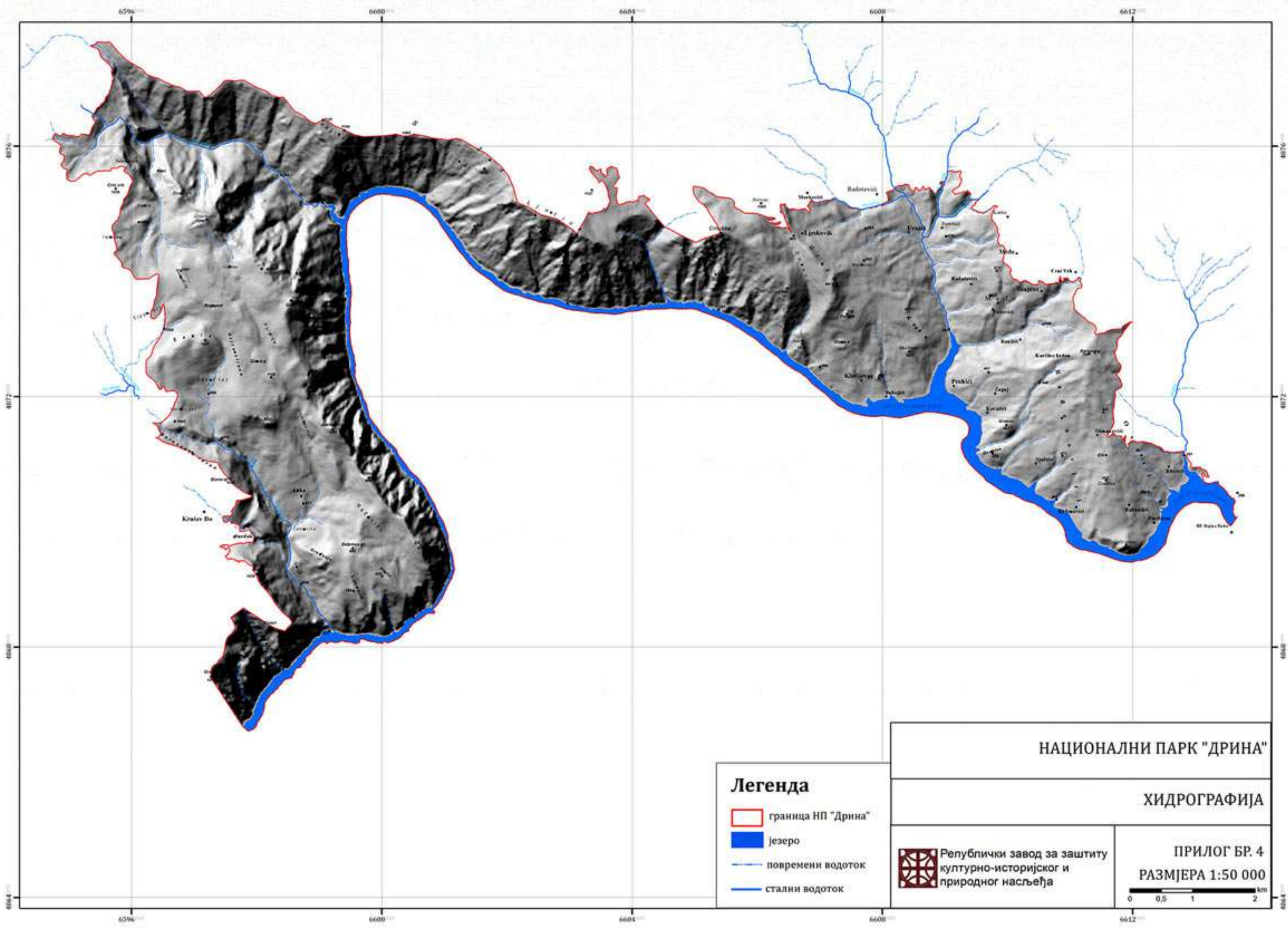
НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

ШУМСКОПРИВРЕДНА ПОДЈЕЛА

 Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 9
РАЗМЈЕРА 1:25 000

НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

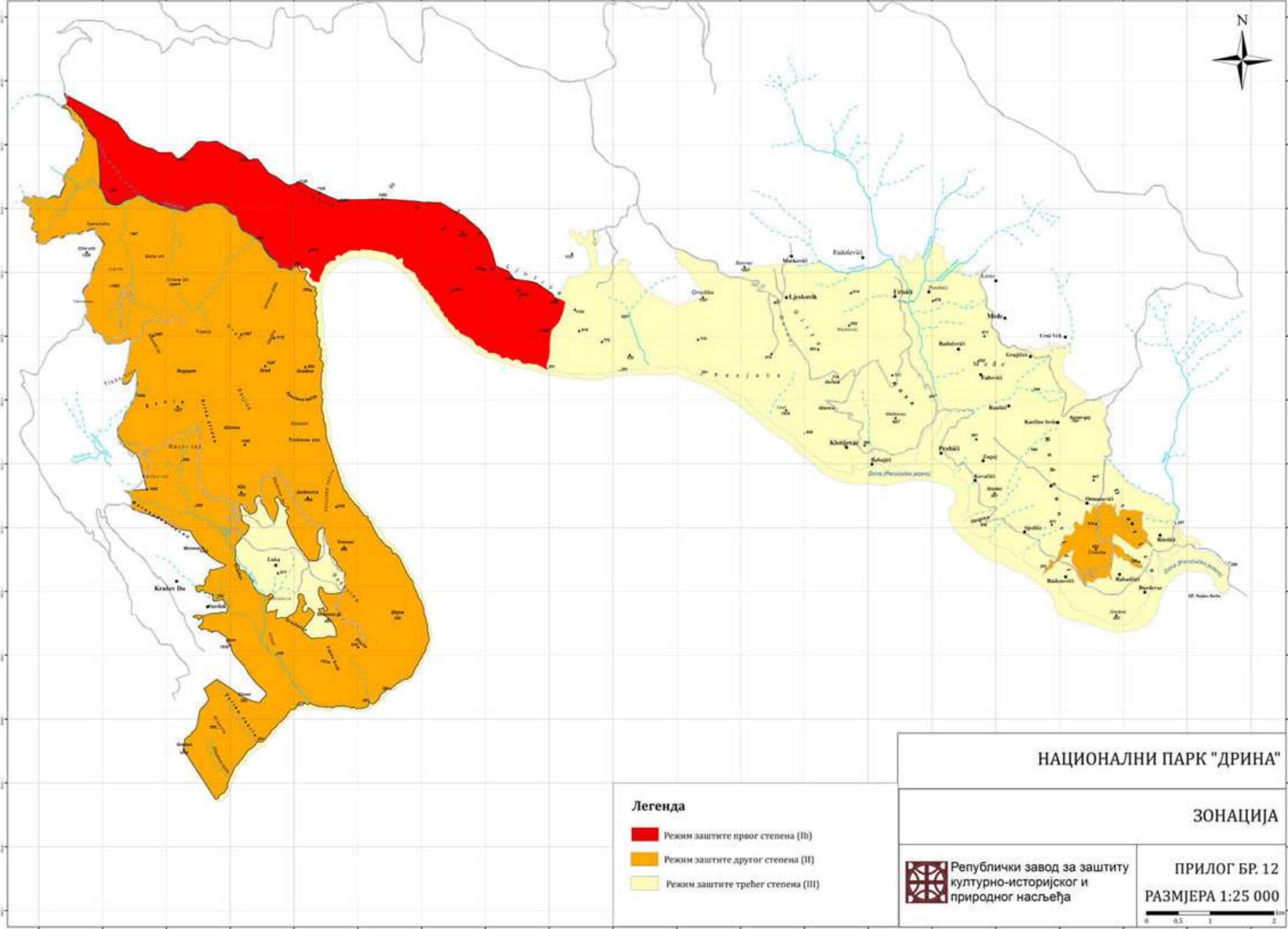
ХИДРОГРАФИЈА

Легенда

- граница НП "Дрина"
- језеро
- - - - - повремени водоток
- стални водоток

Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 4
РАЗМЈЕРА 1:50 000
0 0.5 1 2 km

НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

ЗОНАЦИЈА

Легенда

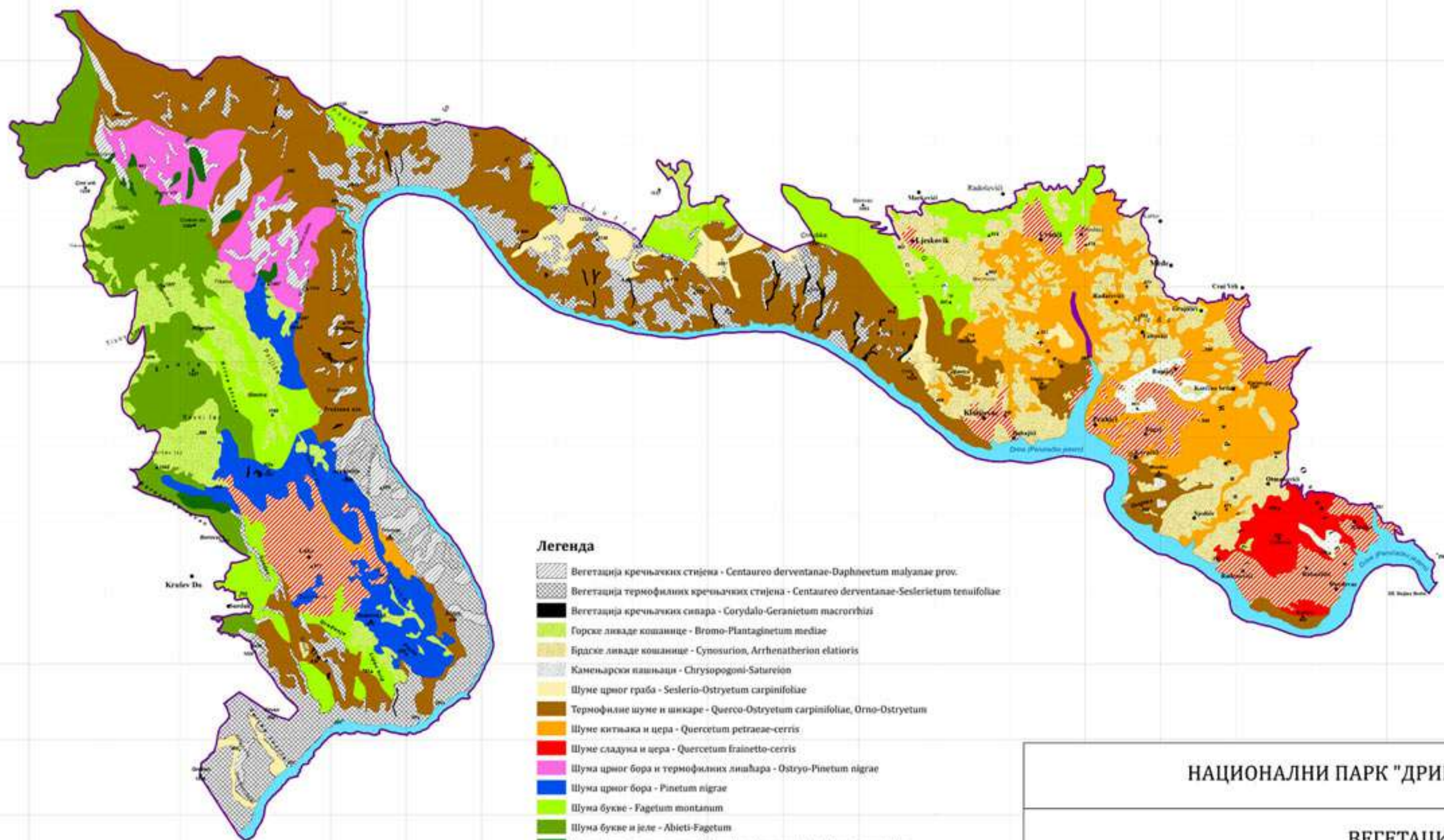
- Режим заштите првог степена (Ib)
- Режим заштите другог степена (II)
- Режим заштите трећег степена (III)

Републички завод за заштиту
културно-историјског и
природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 12
РАЗМЈЕРА 1:25 000

Легенда

- Vegetација кречњачких стијена - *Centaureo derwentanae-Daphnoetum malyanae* prov.
- Vegetација термофилних кречњачких стијена - *Centaureo derwentanae-Seslerietum tenuifoliae*
- Vegetација кречњачких сипара - *Corydalo-Geranietum macrorhizae*
- Горске ливаде кошанице - *Bromo-Plantaginietum mediae*
- Брдске ливаде кошанице - *Cynosuasion, Arrhenatherion elatioris*
- Камењарски пашњаци - *Chrysopogoni-Satureion*
- Шуме црног граба - *Seslerio-Ostryetum carpinifoliae*
- Термофилне шуме и шкарце - *Quercus-Ostryetum carpinifoliae, Orno-Ostryetum*
- Шуме китњака и цера - *Quercetum petraeae-cerris*
- Шуме сладуна и цера - *Quercetum fraginetto-cerris*
- Шума црног бора и термофилних лишћара - *Ostryo-Pinetum nigrae*
- Шума црног бора - *Pinetum nigrae*
- Шума букве - *Fagetum montanum*
- Шума букве и јеле - *Abieti-Fagetum*
- Шуме Панчићеве оморике - *Ostryo-Piceetum omorikae, Piceetum omorikae*
- Јошник - *Alnetum glutinosae*
- Шумски засади
- Терцијарна вегетација - баште, ливаде, воћњаци и рудерална станишта
- Терцијарна вегетација - оранице
- Терцијарна вегетација - остала рудерална станишта

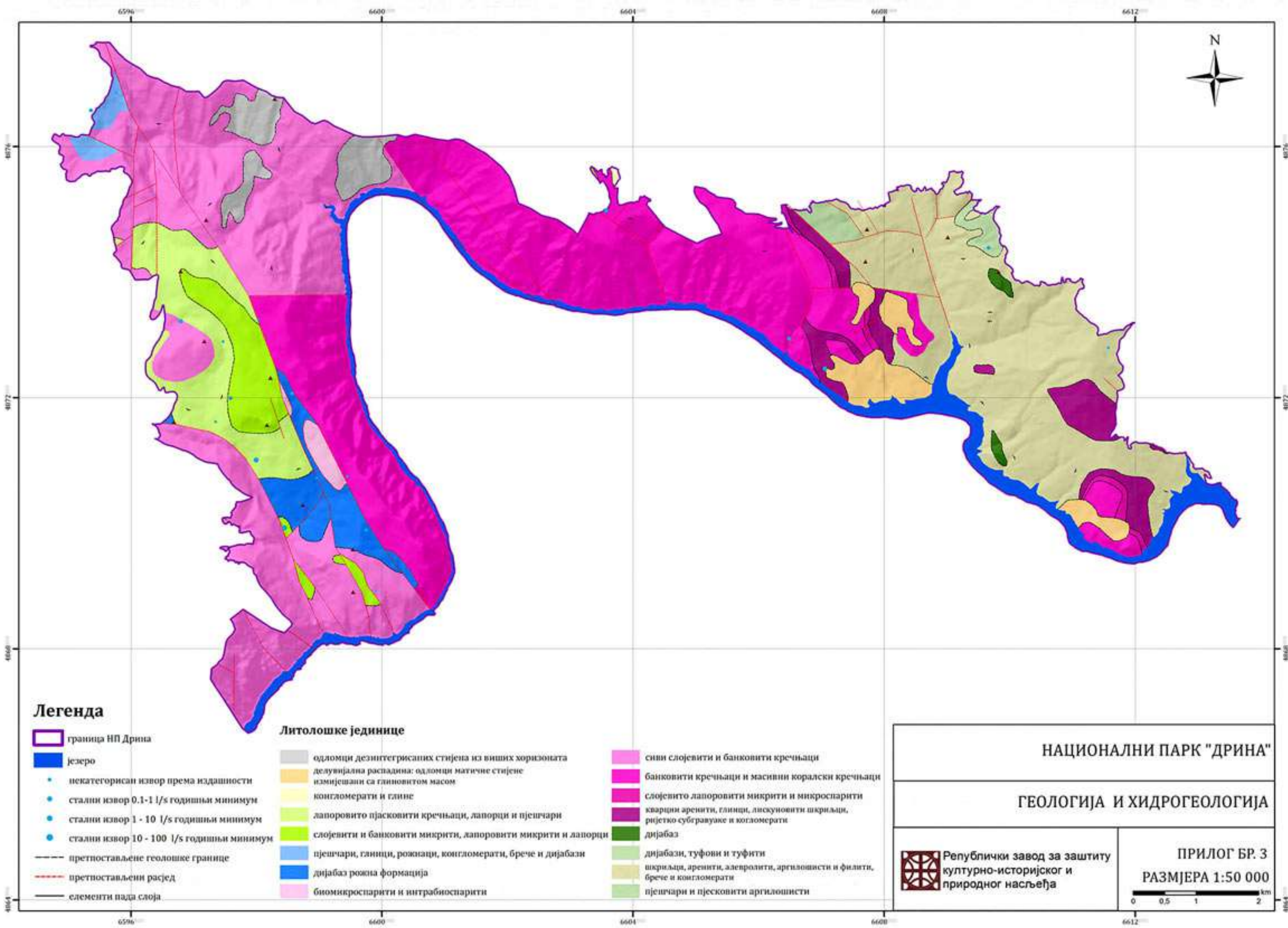
НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

ВЕГЕТАЦИЈА

 Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 8
РАЗМЈЕРА 1:25 000

Легенда

- граница НП Дрина
- језеро
- некатегорисан извор према издашности
- стални извор 0.1-1 l/s годишњи минимум
- стални извор 1 - 10 l/s годишњи минимум
- стални извор 10 - 100 l/s годишњи минимум
- претпостављене геолошке границе
- претпостављени расјед
- елементи пада слоја

Литолошке јединице

одломци дезинтегрисаних стијена из виших хоризоната делувијална распадина: одломци матичне стијене измијешани са глиновитом масом конгломерати и глине лапоровито пјасковито кречњаци, лапорци и пјешчари слојевити и банковити микрити, лапоровити микрити и лапорци пјешчари, глиници, ројнаци, конгломерати, брече и дијабази дијабаз ројна формација биомикроспарити и интрабиоспарити	сиви слојевити и банковити кречњаци банковити кречњаци и масивни коралски кречњаци слојевито лапоровито микрити и микроспарити кварцни арени, глиници, дискуновити шкриљци, ријетко субграуваке и конгломерати дијабаз дијабази, туфови и туфити шкриљци, арени, алеполити, аргилошисти и филити, брече и конгломерати пјешчари и пјасковити аргилошисти

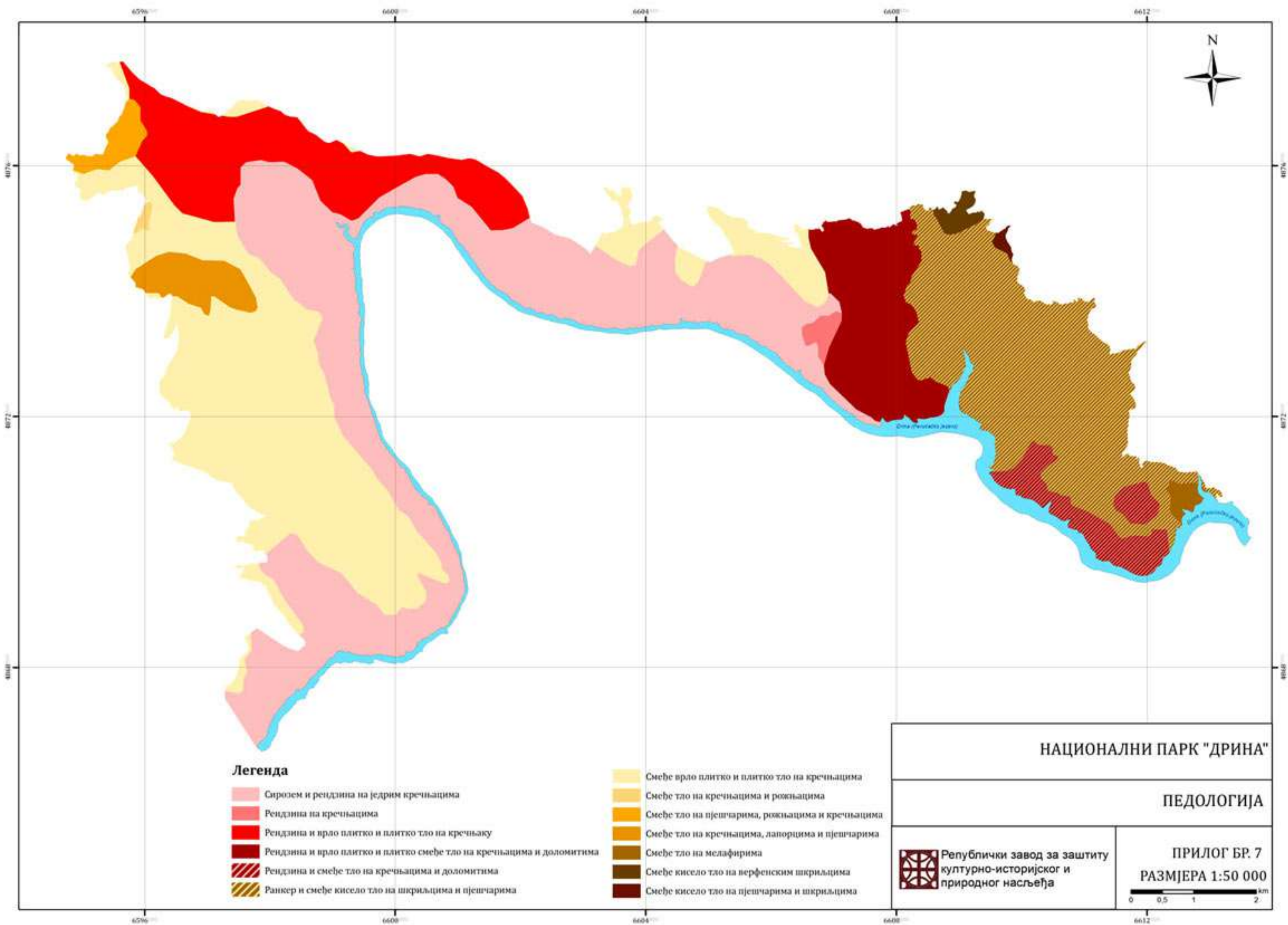
НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

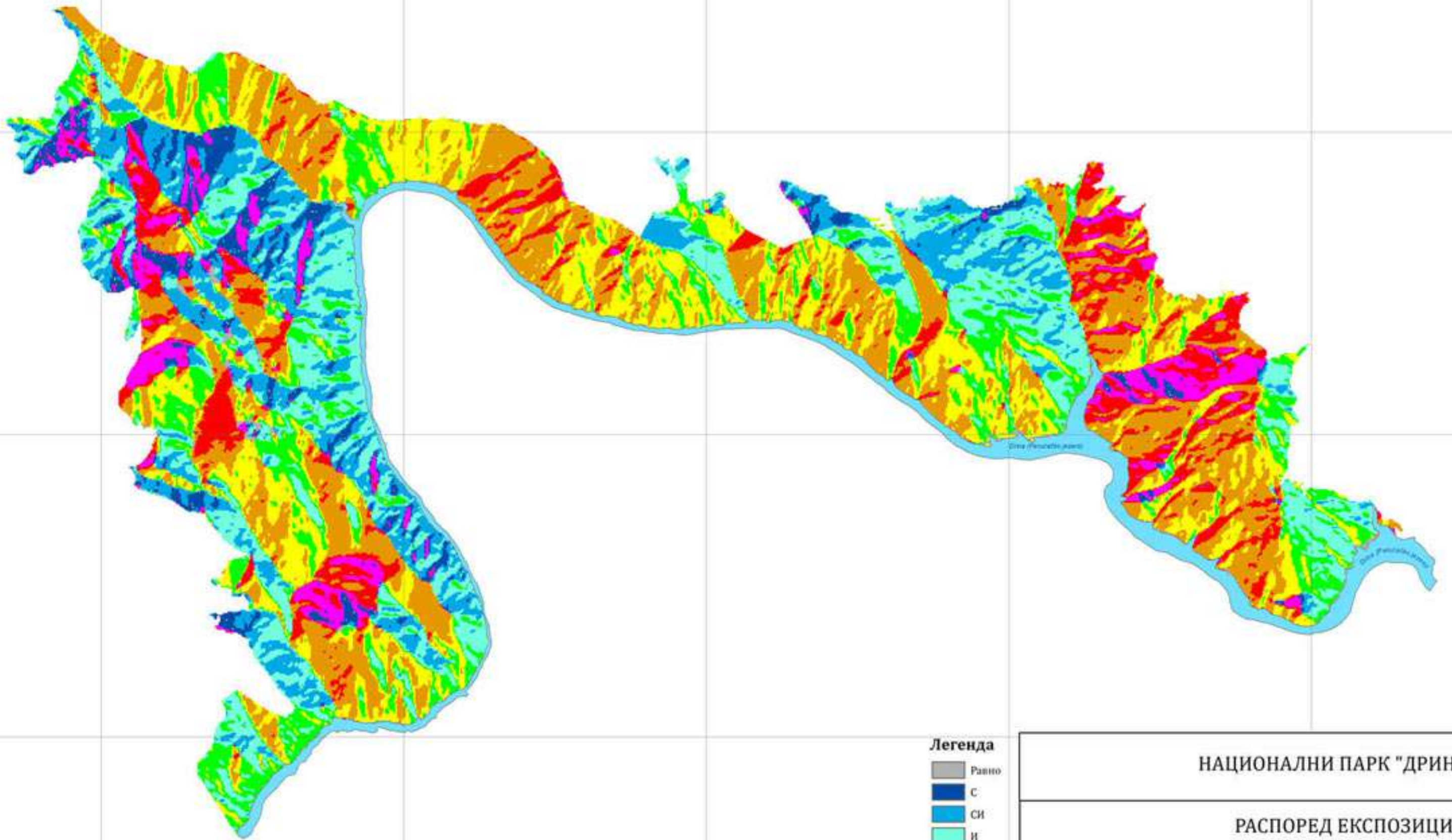
ГЕОЛОГИЈА И ХИДРОГЕОЛОГИЈА

Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 3
РАЗМЈЕРА 1:50 000

0 0.5 1 2 km

Легенда

- Равно
- С
- СИ
- И
- ИИ
- I
- I3
- 3
- С3

НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

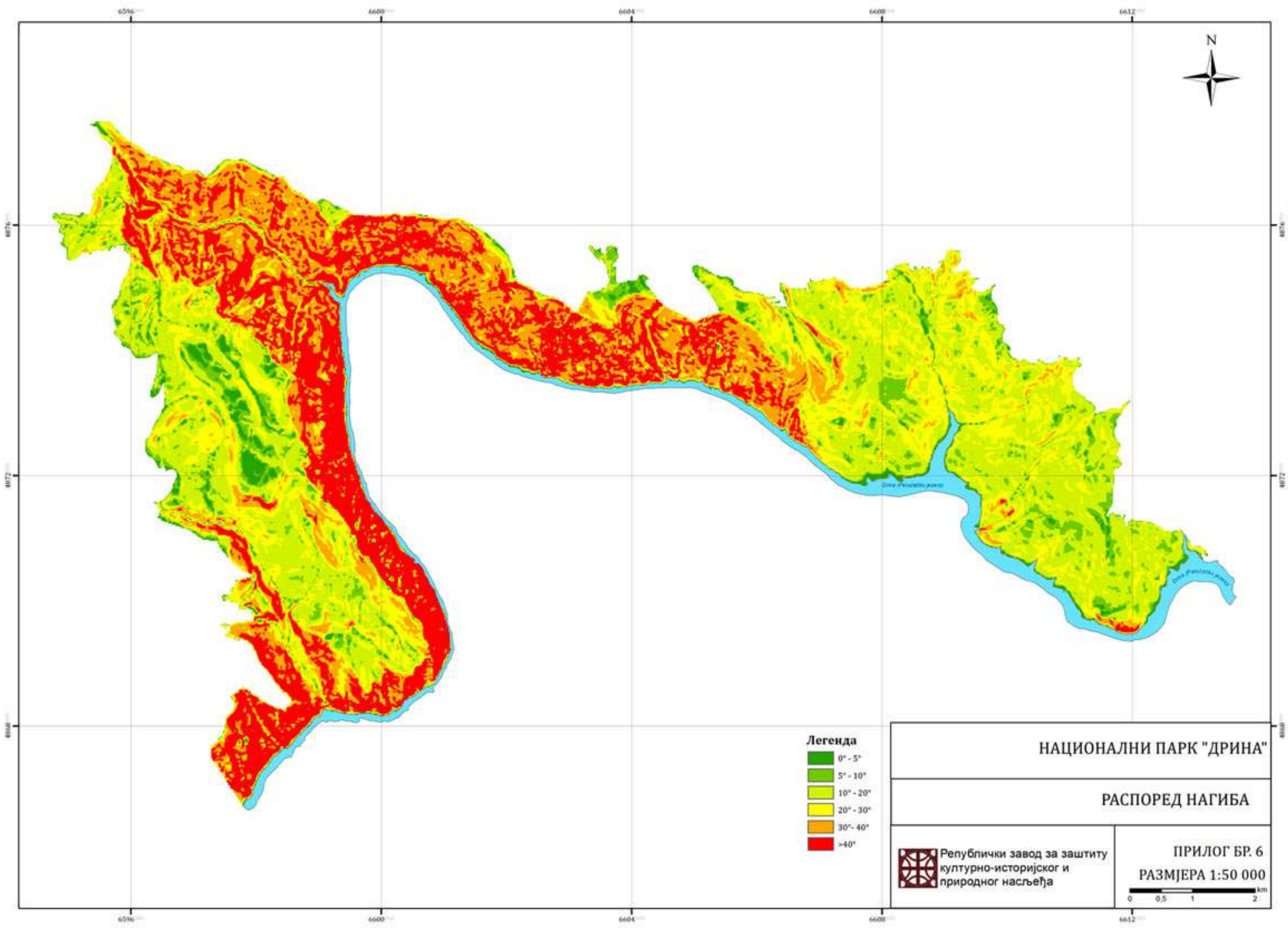
РАСПОРЕД ЕКСПОЗИЦИЈА

Републички завод за заштиту
културно-историјског и
природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 5
РАЗМЈЕРА 1:50 000

Легенда

- 0° - 5°
- 5° - 10°
- 10° - 20°
- 20° - 30°
- 30° - 40°
- >40°

НАЦИОНАЛНИ ПАРК "ДРИНА"

РАСПОРЕД НАГИБА

Републички завод за заштиту
културно-историјског и
природног наслеђа

ПРИЛОГ БР. 6
РАЗМЈЕРА 1:50 000

Овај пројекат је подржан у оквиру Пројекта управљања сливом ријеке Дрине на Западном Балкану (WBDRBM) посредством Владе Републике Српске, а средствима Сајетске банке. Изнесена мишљења су мишљења аутора и не одражавају лично ставове Пројекта управљања сливом ријеке Дрине на Западном Балкану (WBDRBM), Владе Републике Српске или Сајетске банке.

Министарство пољоприведе, шумарства
и водопривреде Републике Српске